

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Верховного Суду

у спорах щодо вирішення питання про визнання
біженцем або особою, що потребує додаткового
захисту

Рішення, внесені до ЄДРСР в період з 01.01.2018 до 01.03.2021

ЗМІСТ

1. Справи щодо оскарження рішень про відмову в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту	4
1.1. Про підстави для відмови в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту	4
1.2. Про неправомірність відмови в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту у випадку, коли після першого звернення змінилися умови	6
1.3. Про умови прийнятності свідчень особи, яка бажає отримати статус біженця та доказів, що їх підтверджують	8, 10
1.4. Про обґрунтованість рішення за наслідками розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту	11
1.5. Про поняття «повторна заява» та «нові обставини»	13
1.6. Про ризики перебування у країні походження або повернення до неї	15
1.7. Про дискреційні повноваження органів ДМС України	16
1.8. Про врахування відомостей щодо загальної ситуації стосовно стану дотримання прав людини в певній країні (країні походження)	18, 20
1.9. Про значимість наявності родинних зв'язків в Україні для визнання позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту	21
1.10. Про визначення наявності або ж відсутності обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за часовим критерієм звернення завника за відповідним захистом до міграційних органів	23
1.11. Про врахування при прийнятті рішення про відмову в оформленні документів факту довоготривалого перебування на території України без законних підстав	25
1.12. Про визначення ознак економічного мігранта	28
2. Справи щодо оскарження рішень про відмову у визнанні біженцем або особою яка потребує додаткового захисту	29
2.1. Про визначення критерію «обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань» щодо визначення біженця	29
2.2. Про підстави для отримання статусу біженця в Україні	32
2.3. Про об'єктивну та суб'єктивну сторону побоювання стати жертвою переслідувань	34
2.4. Про джерела підтвердження обґрунтованості побоювань переслідування	37
2.5. Про підстави виникнення обґрунтованих побоювань переслідування	39
2.6. Про джерела доказування реальності побоювання настання негативних наслідків для особи в країні походження	40

2.7. Про тягар доказування обґрунтування фактів, викладених у заяві	42
2.8. Про визначення критеріїв системності утисків чи переслідувань владою громадян	43
2.9. Про визначення поняття «обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань»	45
2.10. Про обґрунтування відсутності бажання особи повернутися в країну громадянської належності	46
2.11. Про підстави врахування загальної практики грубих і масових порушень прав людини в країні походження	48
2.12. Про усунення розбіжностей у відомостях, отриманих під час проведення співбесід заявника на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту	49
2.13. Про спосіб відновлення порушеного права	51
3. Справи щодо оскарження рішень про втрату або позбавлення статусу біженця та з питань вилучення посвідки біженця	53
3.1. Про визначення ознак відновлення користування біженцем захистом країни походження	53
3.2. Про право біженця на тимчасовий виїзд до країни громадянської належності	55
3.3. Про визначення ознак поняття «поселення» при поверненні до країни походження	57
3.4. Про підстави позбавлення особи статусу біженця, якщо така особа займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України	58
3.5. Про тлумачення поняття «діяльність, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України»	60
3.6. Про добровільне відновлення відносин з країною громадянської належності	62

1. Справи щодо оскарження рішень про відмову в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту

1.1. Про підстави для відмови в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

Відмова в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту на попередній стадії приймається виключно в тому випадку, якщо заява є очевидно необґрунтованою, тобто в якій взагалі відсутні посилання на існування у заявника побоювань стати жертвою переслідування за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, і які можуть бути оцінені як підстави для визнання заявника біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також у випадку, коли заявник видає себе за іншу особу, або повторно звертається із аналогічною заявою вже після того, як йому вже було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Водночас слід враховувати, що оцінка обґрунтованості та реальності наведених заявником побоювань стати жертвою переслідувань в країні своєї громадянської належності, повинна здійснюватися міграційними органами вже на стадії після прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

17 грудня 2020 року Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду розглянув касаційну скаргу у справі №420/3258/19 за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області про визнання протиправним і скасування наказу, зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Одеського окружного адміністративного суду від 5 серпня 2019 року, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2019 року, у задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Приймаючи зазначені рішення суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивачі не обґрунтували неможливість повернення до країни громадянської належності через індивідуальні побоювання стати жертвою переслідувань за критеріями, визначеними пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». З оцінки ситуації по країні громадянської належності та аналізу матеріалів особових справ позивачів випливає, що реальними обставинами звернення позивачів до

міграційної служби є мета легалізувати своє перебування на території України і влаштований побут.

Вирішуючи спір, судами попередніх інстанцій враховано, що складна ситуація, що спостерігається на території Афганістану в цілому та у регіоні попереднього постійного місця проживання позивачів (місто Кабул) є загальновідомим фактом, що підтверджений міжнародним співтовариством, однак не є автоматичною підставою для надання особі статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту.

Крім того, суди попередніх інстанцій дійшли висновку про те, що про нормальне функціонування життєдіяльності на території країни громадянської належності свідчить обставина наявності стабільної роботи у позивача, оформлення паспортних документів і віз позивачами, безперешкодні виїзди за кордон.

Враховуючи викладене і беручи до уваги відсутність будь-яких доказів існування переслідувань стосовно позивачів, суд першої інстанції дійшов висновку, з яким погодився суд апеляційної інстанції, про обґрунтованість оскаржуваного рішення від 20 травня 2019 року №94, яким позивачам було відмовлено в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

ОЦІНКА СУДУ

Встановлені судами обставини свідчать про те, що у випадку, який розглядається, стосовно позивачів відповідач не встановив об'єктивно та в повному обсязі наявності або відсутності конвенційних ознак, які дають право позивачам на отримання статусу біженця або особи, що потребує додаткового захисту, що дає підстави для висновку про необґрунтованість і передчасність оскаржуваного рішення та, відповідно, про його протиправність.

Разом з тим, колегія суддів звертає увагу на те, що спірне рішення про відмову позивачам в оформленні документів для вирішення питань про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, були прийняті відповідачем ще на стадії попереднього розгляду заяв позивачів, яка передбачена статтею 8 Закону.

На стадії попереднього розгляду за поданою заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту можливе прийняття двох видів рішень – рішення про оформлення або рішення відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Ці рішення приймаються на підставі письмового висновку працівника, який веде справу, і оформлюється наказом уповноваженої посадової особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Відмова в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту на попередній стадії приймається виключно в тому випадку, якщо заява є очевидно необґрунтованою,

тобто в якій взагалі відсутні посилання на існування у заявника побоювань стати жертвою переслідування за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, і які можуть бути оцінені як підстави для визнання заявника біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, а також у випадку, коли заявник видає себе за іншу особу, або повторно звертається із аналогічною заявою вже після того, як йому вже було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Водночас слід враховувати, що оцінка обґрунтованості та реальності наведених заявником побоювань стати жертвою переслідувань в країні своєї громадянської належності, повинна здійснюватися міграційними органами вже на стадії після прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

В той же час, у висновках ДМС за результатами розгляду заяв позивачів, на підставі яких приймалось спірне рішення, робиться аналіз обґрунтованості тих побоювань, про які вказали позивачі.

Отже, Верховний Суд дійшов висновку про те, що заяви позивачів не є очевидно необґрунтованими, не носять характер зловживання, оскільки позивачі вперше звернулись із такими заявами, а прийняттям рішення, в якому зазначено про відсутність умов, передбачених пунктами 1, 13 частини першої статті 1 Закону України від 8 липня 2011 року № 3671-VI «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» (далі – Закон № 3671-VI), відповідач фактично вирішив заяву по суті без оформлення документів для вирішення цього питання.

З огляду на наведене, колегія суддів дійшла висновку про те, що прийняте відповідачем на стадії попереднього розгляду заяв позивачів рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, підлягає скасуванню як таке, що прийняте всупереч положенням законодавства, які регламентують порядок і підстави прийняття таких рішень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 грудня 2020 року у справі № 420/3258/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93595268>

1.2. Про неправомірність відмови в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту у випадку колі після першого звернення змінилися умови.

Рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, приймаються за заявами, поданими особами, яким було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у зв'язку з відсутністю відповідних підстав, у тому випадку, якщо не змінились умови. Отже, якщо визначені умови

змінились, у центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, відсутні підстави для відмови в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту за заявами, поданими особами, яким було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

20 січня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №826/28240/15 за позовом громадянина Узбекистану ОСОБА_1 до Державної міграційної служби України (далі – ДМС України), третя особа Головне управління Державної міграційної служби України в місті Києві, про визнання протиправним і скасування рішення про відмову у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, зобов'язання повторно розглянути про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою від 3 жовтня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 27 грудня 2016 року, адміністративний позов задовольнив.

Приймаючи такі рішення суди попередніх інстанцій виходили з того, що неврахування відповідачем під час прийняття оскаржуваного рішення змін до Закону № 3671-VI, якими було розширено поняття «особа, яка потребує додаткового захисту», є помилковим, оскільки внаслідок таких змін, якими визначення особи, яка потребує додаткового захисту, доповнено словами «або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань» у спірних правовідносинах впливають на суть прийнятого рішення, як і на підстави звернення позивача з проханням про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОЦІНКА СУДУ

Рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, приймаються за заявами, поданими особами, яким було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у зв'язку з відсутністю відповідних підстав, у тому випадку, якщо не змінились умови. Отже, якщо визначені умови змінились, у центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, відсутні підстави для відмови в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту за заявами, поданими особами, яким було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Як встановлено судами попередніх інстанцій, рішенням від 18 липня 2014 року №387-14 ДМС України відмовлено позивачу у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відповідно до абзацу четвертого частини першої статті 6 Закону № 3671-VI як особі, стосовно якої встановлено, що відсутні умови, передбачені пунктами 1, 13 частини першої статті 1 цього Закону.

21 вересня 2015 року позивач повторно звернувся із заявою до ГУ ДМС України у м.Києві, однак позивачу було відмовлено у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Верховний Суд погоджується із висновками судів першої й апеляційної інстанцій, що умови, за яких може бути застосований пункт 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI змінились у порівнянні із умовами, що були чинні на момент першого звернення позивача із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і на час прийняття оскаржуваного рішення про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Викладене і встановлені судами обставини свідчать про те, що у випадку, який розглядається, стосовно позивача відповідач не встановив об'єктивно і в повному обсязі наявність або відсутність підстав, визначених у частині шостій статті 8 Закону № 3671-VI, для прийняття оскаржуваного рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, що дає підстави для висновку про необґрунтованість і передчасність оскаржуваного рішення і, відповідно, про його протиправність.

Отже, відповідач повинен повторно розглянути заяву позивача про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і провести процедуру перевірки заяви позивача для прийняття рішення на підставі повного, ретельного, об'єктивного дослідження всіх обставин, які стали підставою для повторного звернення позивача за міжнародним захистом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2020 року у справі № 826/28240/15 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86999349>

1.3. Про умови прийнятності свідчень особи, яка бажає отримати статус біженця та доказів, що їх підтверджують

Свідчення особи, яка бажає отримати статус біженця, і докази, що їх підтверджують відносно загрози переслідування, мають задовольняти тому, що є прийнятним вважати «можливим у розумних межах» або правдоподібним, тобто заявник не зобов'язаний обґрунтовувати кожен обставину своєї справи беззаперечними матеріальними доказами і має доказувати вірогідність своїх доводів та точність фактів, на яких ґрунтується заява про надання статусу біженця.

Наявність підтверджуючих доказів підсилює вірогідність зроблених заявником тверджень, але не може бути обов'язковим елементом його доказової бази. Так, приймаючи до уваги особливе положення осіб, які шукають статусу біженця, їм немає потреби надавати усі необхідні докази.

Особи, які шукають статусу біженця, досить часто позбавлені в силу тих чи інших обставин можливості надати докази в підтвердження своїх доводів. Ненадання документального доказу усних тверджень не може перешкоджати прийняттю заяви чи прийнятті позитивного рішення щодо надання статусу біженця, якщо такі твердження співпадають із відомими фактами, та загальна правдоподібність яких є достатньою. Правдоподібність встановлюється, якщо заявник подав заяву, яка є логічно послідовною, правдоподібною та не суперечить загальновідомим фактам і, отже, викликає довіру

07 лютого 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 818/1151/15 за позовом ОСОБА_1 до Управління Державної міграційної служби України в Сумській області (далі – Управління ДМС України) про скасування наказу та зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Сумський окружний адміністративний суд постановою від 11 червня 2015 року, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 21 вересня 2015 року, позов ОСОБА_1 задовольнив частково. Визнав протиправним та скасував наказ Управління ДМС України від 31 грудня 2014 року № 170 «Про відмову в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту». Зобов'язав відповідача повторно розглянути заяву-анкету ОСОБА_1 про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту та додані до неї документи.

Задовольняючи частково позовні вимоги, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що рішення за наслідками розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту має бути обґрунтованим.

Проте, відповідачем при розгляді заяви позивача не було проведено належної перевірки, збору та аналізу інформації щодо нових обставин вказаних самим заявником, а отже прийнято необґрунтоване та передчасне рішення.

Відмовляючи позивачу в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у висновку від 31 грудня 2014 року відповідач посилається на те, що заявниця не надала будь-яких підтверджень або доказів щодо арешту та утримання під вартою в Білорусі.

Крім того відповідачем не були досліджені та взяті до уваги ряд фактів, на які посилається позивач в заяві.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зазначила, що свідчення особи, яка бажає отримати статус біженця, і докази, що їх підтверджують відносно загрози переслідування, мають

задовольняти тому, що є прийнятним вважати «можливим у розумних межах» або правдоподібним, тобто заявник не зобов'язаний обґрунтовувати кожну обставину своєї справи беззаперечними матеріальними доказами і має доказувати вірогідність своїх доводів та точність фактів, на яких ґрунтується заява про надання статусу біженця.

Що стосується підтверджуючих доказів, то їх наявність підсилює вірогідність зроблених заявником тверджень, але не може бути обов'язковим елементом його доказової бази. Так, приймаючи до уваги особливе положення осіб, які шукають статусу біженця, їм немає потреби надавати усі необхідні докази. Треба визнати, що досить часто особи, які шукають статусу біженця, позбавлені в силу тих чи інших обставин можливості надати докази в підтвердження своїх доводів. Ненадання документального доказу усних тверджень не може перешкоджати прийняттю заяви чи прийнятті позитивного рішення щодо надання статусу біженця, якщо такі твердження співпадають із відомими фактами, та загальна правдоподібність яких є достатньою. Правдоподібність встановлюється, якщо заявник подав заяву, яка є логічно послідовною, правдоподібною та не суперечить загальновідомим фактам і, отже, викликає довіру.

Таким чином Верховний Суд дійшов висновку, що судами попередніх інстанцій правомірно встановлено, що заява позивача є обґрунтованою, а ситуація, яка склалася в країні її походження, є несприятливою і обґрунтовує доводи і пояснення, викладені в позовній заяві.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 лютого 2018 року у справі № 818/1151/15 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72288061>

У заяві про надання статусу біженця заявник повинен довести достовірність своїх тверджень і точність фактів, на яких ґрунтується його заява

16 лютого 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/2911/17 за позовом ОСОБА_7, ОСОБА_8 до ДМС України про визнання неправомірними та скасування рішень та зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 30 червня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 23 листопада 2017 року, в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

При прийнятті постанови, суд першої інстанції, з яким погодився і суд апеляційної інстанції, виходив з того, що заяви, подані скаргниками до органів міграції, є логічно непослідовними, неаргументованими та такими, що не викликають довіри, а дійсною причиною виїзду позивачів із країни походження є економічна міграція та спроба легалізувати своє знаходження на території України через набуття статусу біженця. Тому, оскаржувані рішення відповідача є

правомірними та прийнятими з урахуванням всіх обставин справи, що впливають на можливість надання заявникам статусу біженця.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зауважив, що у заяві про надання статусу біженця заявник повинен довести достовірність своїх тверджень і точність фактів, на яких ґрунтується його заява.

Заявниками до заяв про надання статусу біженця не надано жодних документів або матеріалів, що могли б бути доказом наявності умов для набуття статусу біженця, ніяких переконливих доказів про факти переслідування в країні походження, які б слугували причиною їх вимушеного від'їзду до України, та таких, що заслуговують на увагу, пояснень не навели.

Доводи скажників щодо безпідставності відмови в наданні статусу біженця з мотивів недостатності документального підтвердження спростовуються також нормами міжнародних нормативних актів.

КАС ВС погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що значна тривалість проміжків часу між виїздом з країни громадянської належності, прибуттям в Україну та часом звернення із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту свідчить про відсутність у особи обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань.

Крім того, інформація, надана позивачем щодо обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань, ґрунтується виключно на його особистих твердженнях і не має ніякого документального підтвердження.

Верховний Суд дійшов висновку, що суб'єктом владних повноважень надана об'єктивна оцінка поясненням заявників, які є логічно непослідовними та не викликають довіри, і доводять до висновку, що дійсною причиною є економічна міграція та спроба легалізувати своє знаходження на території України через набуття статусу біженця.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 лютого 2018 року у справі № 815/2911/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72293846>

1.4. Про обґрунтованість рішення за наслідками розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

Рішення за наслідками розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту має бути обґрунтованим.

Існують дві підстави для відмови в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою яка потребує додаткового захисту.

По-перше, якщо заявник видає себе за іншу особу або якщо, по-друге, заявнику раніше було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує

додаткового захисту, за відсутності умов, передбачених пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону, якщо зазначені умови не змінилися

26 лютого 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/1016/16 за позовом ОСОБА_2 до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області, ДМС України про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання повторно розглянути заяву щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту з урахуванням обставин, що стали підставою для її скасування.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Одеський окружний адміністративний суд постановою від 26 липня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 25 жовтня 2016 року, позов ОСОБА_2 задовольнив частково, виходячи з того, що рішення за наслідками розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту має бути обґрунтованим, проте відповідачем при розгляді заяви позивача прийнято необґрунтоване та передчасне рішення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що існують дві підстави для відмови в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою яка потребує додаткового захисту.

По-перше, якщо заявник видає себе за іншу особу або якщо, по-друге, заявнику раніше було відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, за відсутності умов, передбачених пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI, якщо зазначені умови не змінилися.

У висновку, на підставі якого було видано наказ, зазначається про відсутність у позивача умов передбачених пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI. При складанні такого висновку не було взято до уваги, що названа норма Закону передбачає відмову за таких обставин лише у разі попереднього розгляду заяви про визнання особи біженцем або особою яка потребує додаткового захисту по суті, та якщо у випадку подальшого звернення зазначені умови не змінились.

Суди попередніх інстанцій обґрунтовано зазначили, що посилаючись на відсутність у заяві позивача умов, передбачених пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI, відповідач фактично намагався розглянути звернення позивача по суті, що не відповідає визначеній законом процедурі.

Відповідач, посилаючись на наявні в нього дані, вказує на те, що позивач розшукується правоохоронними органами Республіки Вірменія для притягнення до кримінальної відповідальності за скоєння злочину, передбаченого статтями 304-305, частиною другою статті 235 Кримінального кодексу Республіки Вірменія (замах на вбивство).

Відповідач посилається у висновку як на підставу для відмови позивачу у визнанні біженцем або особою яка потребує додаткового захисту на те, що позивач видає себе за іншу особу.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й суд апеляційної інстанції, обґрунтовано вказав на помилковість та безпідставність такого твердження відповідача, оскільки доказів вказаного останнім не надано. Зазначене твердження фактично ґрунтується на суб'єктивному баченні відповідачем щодо відповідності позивача умовам, передбачених пунктами 1 чи 13 частини 1 статті 1 Закону № 3671-VI.

Верховний Суд вказав, що відповідачем порушено процедуру розгляду заяви позивача, у зв'язку із чим зроблено хибні та передчасні висновки. При розгляді заяви позивача у відповідача були відсутні підстави для відмови в оформленні документів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2018 року у справі № 815/1016/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72449098>

1.5. Про поняття «повторна заява» та «нові обставини»

"Повторна заява" означає подальшу заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, подану особою, якій відмовлено у наданні захисту за відсутності умов, зазначених у пунктах 1 та 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI, після прийняття остаточного рішення за її попередньою заявою, у зв'язку з виникненням зазначених обставин. Поняття "нових обставин" може застосовуватись лише за умови коли заявник, у ході проведення попередньої процедури, не з власної вини був не в змозі обґрунтувати факти, зазначені в пунктах 1 та 13 частини першої статті 1 цього Закону № 3671-VI, включаючи процедуру оскарження відповідного рішення щодо статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту

15 березня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №820/5430/17 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, Головного управління Державної міграційної служби України в Харківській області про скасування рішення та зобов'язання прийняти рішення про прийняття заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Харківського окружного адміністративного суду від 05 грудня 2017 року, залишеною без змін ухвалою від 14 березня 2018 року Харківського апеляційного адміністративного суду, відмовлено у задоволенні позову.

Ухвалюючи рішення, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, зазначив, що громадянин Ефіопії ОСОБА_1 звертається із відповідною заявою до органу ДМС вчетверте. ДМС та судами різних інстанцій було встановлено, що заявник не обґрунтував свої побоювання стати жертвою

переслідування конкретними фактами. Обставини справи (основні доказові елементи заяви) шукача захисту не змінилися. При цьому, об'єктивне положення у країні громадянської належності заявника, у частині дотримання прав людини, з часу подання попередньої заяви також не змінилося.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Позивач неодноразово звертався до органів державної міграційної служби у 2013, 2015, 2016 роках із заявами про визнання біженцем або особою, як потребує додаткового захисту. При отриманні відмов, зазначені рішення та дії посадових осіб органів ДМС ним були оскаржені до суду. Однак за результатами таких оскаржень було встановлено, що будь-яких посилань або доказів про обґрунтованість побоювань за своє життя та переслідувань на батьківщині заявником не надано.

Колегія суддів зазначила, що "повторна заява" означає подальшу заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, подану особою, якій відмовлено у наданні захисту за відсутності умов, зазначених у пунктах 1 та 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI, після прийняття остаточного рішення за її попередньою заявою, у зв'язку з виникненням зазначених обставин. Поняття "нових обставин" може застосовуватись лише за умови коли заявник, у ході проведення попередньої процедури, не з власної вини був не в змозі обґрунтувати факти, зазначені в пунктах 1 та 13 частини першої статті 1 цього Закону № 3671-VI, включаючи процедуру оскарження відповідного рішення щодо статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту.

Колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що обставини справи (основні доказові елементи заяви) шукача захисту не змінилися. При цьому, об'єктивне положення у країні громадянської належності позивача у частині дотримання прав людини з часу подання попередніх заяв також не змінилося. Вказане свідчить про те, що шукач захисту з метою використання процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, для легалізації свого перебування на території України, безпідставно визначає для себе ризики зазнати переслідувань чи серйозної шкоди у разі повернення до країни громадянської належності. Як вбачається з повторного так і попередніх звернень за захистом, позивач тривалий час свідомо маніпулює ситуацією у країні походження з метою використання процедури визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 березня 2019 року у справі № 820/5430/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80481967>

1.6. Про ризики перебування у країні походження або повернення до неї

Особа, яка шукає статусу біженця, має довести, що його подальше перебування у країні походження або повернення до неї реально загрожує його життю та свободі, і така ситуація склалася внаслідок його переслідування за ознакою раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань

15 травня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №815/7245/16 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління ДМС України в Одеській області про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 21 лютого 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 24 травня 2017 року, позов задоволено.

Задовольняючи позовні вимоги суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач обґрунтував наявність загрози його здоров'ю та життю в країні походження, його заява не є очевидно необґрунтованою, не носить характер зловживань, оскільки він вперше звернувся із такою заявою та без зволікань. Доказів, які свідчать про розгляд заяви щодо надання раніше позивачу статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту до суду не надано. Крім того, суди дійшли висновку, що відповідач, приймаючи рішення, в якому зазначено про відсутність умов, передбачених пунктами 1 та 13 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», фактично вирішив заяву по суті без оформлення документів для вирішення цього питання.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, а скасував рішення суду першої та апеляційної інстанцій в частині задоволення позовних вимог про зобов'язання відповідача прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно ОСОБА_1 та прийняв в цій частині нову постанову. Позов задовольнив частково.

Зобов'язав відповідача повторно розглянути заяву ОСОБА_1 від 18.11.2016 про визнання біженцем або собою, яка потребує додаткового захисту, з урахуванням висновків, викладених в постанові суду. В іншій частині рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ.

Верховний Суд зазначив, що заява позивача не є очевидно необґрунтованою, не носить характер зловживання, оскільки позивач вперше звернувся із такою заявою та без зволікань, а прийняттям рішення, в якому зазначено про відсутність умов, передбачених пунктами 1 та 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI,

відповідач фактично вирішив заяву по суті без оформлення документів для вирішення цього питання.

При цьому особа, яка шукає статусу біженця, має довести, що його подальше перебування у країні походження або повернення до неї реально загрожує його життю та свободі, і така ситуація склалася внаслідок його переслідування за ознакою раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань.

Позивачем у справі надано пояснення з приводу побоювань щодо переслідувань з боку представників антиурядового формування «Талібан» через його професійну діяльність, надходження погроз на його адресу, загрозу його життю та здоров'ю, однак дана інформація відповідачем перевірена не була.

При вирішенні заяви позивача відповідачем повною мірою були виконані всі необхідні дії, зокрема, не перевірена інформація про країну походження позивача, не взято до уваги відомості, що містить Керівництво УВКБ ООН з оцінки потреб у міжнародному захисті шукачів притулку з Афганістану від 19 квітня 2016 року, Доповідь Генерального секретаря Генеральної Асамблеї Ради Безпеки ООН від 07 березня 2016 року та не наданий аналіз цих джерел інформації, не витребовувалися додаткові відомості, що можуть підтвердити наявність чи відсутність підстав для прийняття рішення, що є порушенням процедури перевірки наявності підстав, за яких заявнику може бути відмовлено в прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 815/7245/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81759673>

1.7. Про дискреційні повноваження органів ДМС України

Під дискреційним повноваженням розуміють такі повноваження, які надають певний ступінь свободи адміністративному органу при прийнятті рішення, тобто, коли у межах, які визначені законом, адміністративний орган має можливість самостійно (на власний розсуд) вибрати один з кількох варіантів рішення.

Отже, саме до дискреційних повноважень ДМС України належить прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або про відмову в оформленні документів для вирішення зазначеного питання за результатами їх збору, дослідження та аналізу.

15 травня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №815/7245/16 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління ДМС України в Одеській області про визнання протиправним та скасування наказу, зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 21 лютого 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 24 травня 2017 року, позов задоволено.

Задовольняючи позовні вимоги суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач обґрунтував наявність загрози його здоров'ю та життю в країні походження, його заява не є очевидно необґрунтованою, не носить характер зловживань, оскільки він вперше звернувся із такою заявою та без зволікань. Доказів, які свідчать про розгляд заяви щодо надання раніше позивачу статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту до суду не надано. Крім того, суди дійшли висновку, що відповідач, приймаючи рішення, в якому зазначено про відсутність умов, передбачених пунктами 1 та 13 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», фактично вирішив заяву по суті без оформлення документів для вирішення цього питання.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, а скасував рішення суду першої та апеляційної інстанцій в частині задоволення позовних вимог про зобов'язання відповідача прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, стосовно ОСОБА_1 та прийняв в цій частині нову постанову. Позов задовольнив частково.

Зобов'язав відповідача повторно розглянути заяву ОСОБА_1 від 18.11.2016 про визнання біженцем або собою, яка потребує додаткового захисту, з урахуванням висновків, викладених в постанові суду. В іншій частині рішення судів попередніх інстанцій залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ.

Верховний Суд, що зобов'язуючи міграційну службу прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту стосовно позивача, суд втрутився у дискреційні повноваження відповідного суб'єкта владних повноважень.

Під дискреційним повноваженням розуміють такі повноваження, які надають певний ступінь свободи адміністративному органу при прийнятті рішення, тобто, коли у межах, які визначені законом, адміністративний орган має можливість самостійно (на власний розсуд) вибрати один з кількох варіантів рішення.

Враховуючи положення Закону № 3671-VI, зокрема, частини першої статті 8 саме до дискреційних повноважень ДМС України належить прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або про відмову в оформленні документів для вирішення зазначеного питання за результатами їх збору, дослідження та аналізу.

Тому, колегія суддів дійшов висновку, що суди попередніх інстанцій перебрали на себе повноваження суб'єкта владних повноважень.

Колегія суддів зазначила, що суд, в даному випадку, під час вирішення справи щодо оскарження відмови в оформленні документів для вирішення питання про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, може лише визнати рішення відповідного органу протиправним, скасувати його та зобов'язати відповідача повторно розглянути заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 815/7245/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81759673>

1.8. Про врахування відомостей щодо загальної ситуації стосовно стану дотримання прав людини в певній країні (країні походження)

Посилання на загальну ситуацію щодо стану дотримання прав людини в певній країні не може саме по собі слугувати підставою для однозначного висновку про те, що у випадку повернення до країни громадянської належності позивачу буде загрожувати індивідуальна серйозна шкода у вигляді тортур, нелюдського або принизливого поводження чи покарання

13 березня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 825/1571/17 за позовом Громадянки Камеруну ОСОБА_1 до Управління ДМС України у Чернігівській області про скасування наказу та зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, в Україні відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Чернігівського окружного адміністративного суду від 25 жовтня 2017 року, яку залишено без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 04 грудня 2017 року, у задоволенні адміністративного позову відмовлено повністю.

Суди виходили з того, що в матеріалах справи відсутні докази того, що позивач змогла довести наявність відносно неї переслідувань чи утисків, які б свідчили про її відповідність умовам, передбаченим пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту". Крім того, побоювання позивача стати жертвою переслідувань за ознаками, зокрема, політичних переконань не є обґрунтованими, за відсутності фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними, також, в матеріалах справи відсутні докази загрози життю позивача, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування до нього смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, з огляду на встановлені обставини.

Також суди дійшли висновку, що посилання позивача на політичну ситуацію в країні та на адресу веб-сайту Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, на якому розміщено відповідні відомості, носять загальноінформаційний характер та не підтверджують її побоювання повертатися у країну громадянської належності.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Поняття "біженець" включає такі основні підстави, за наявності яких особі може бути надано статус біженця: знаходження особи за межами країни своєї національної належності або, якщо особа не має визначеного громадянства, за межами країни свого колишнього місця проживання; наявність обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань; побоювання стати жертвою переслідування повинно бути пов'язане з ознаками, які вказані в Конвенції про статус біженців, а саме: расової належності; релігії; національності (громадянства); належності до певної соціальної групи; політичних поглядів; неможливість або небажання особи користуватися захистом країни походження внаслідок побоювань. При цьому, під час вирішення питання щодо надання особі статусу біженця повинна враховуватись сукупність всіх чотирьох підстав.

Проте, обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін. Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особі зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї і під впливом якої особа вирішила покинути країну і стала біженцем. Побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (інших членів тієї ж расової або соціальної групи тощо). Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Позивач ніколи не була членом жодної політичної, релігійної, військової чи громадської організації, утисків на батьківщині за релігією не зазнавала. Заявник не намагалась скористатися можливістю внутрішнього переміщення, і одразу виїхала з країни походження, тим самим знехтувавши можливістю переміщення всередині країни для уникнення загрози своєму життю та безпеці. При цьому суди зауважили, що позивачем не наведено жодних нових обставин, які б вказували про можливість визнання позивача особою, яка потребує додаткового захисту.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що посилання на загальну ситуацію щодо стану дотримання прав людини в певній країні не може саме по собі слугувати підставою для однозначного висновку про те, що у випадку повернення до країни громадянської належності позивачу буде загрозувати індивідуальна серйозна шкода у вигляді тортур, нелюдського або принизливого поведіння чи покарання.

З огляду на наведене, Верховний Суд дійшов висновку про наявність у відповідача підстав для прийняття оспорюваного рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 березня 2018 року у справі № 825/1571/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72790941>

Інформація по країні походження сама по собі не може бути підставою для позитивного вирішення питання щодо надання статусу біженця особам, які прибули до України та звернулись із такою заявою або визнання особою, що потребує додатково захисту, без наявності передбачених на це законодавством підстав щодо конкретної особи, яка звернулась за захистом

15 березня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 825/1582/17 за позовом громадянина Узбекистану ОСОБА_2 до Управління ДМС України в Чернігівській області про скасування наказу та зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Чернігівського окружного адміністративного суду від 27 листопада 2017 року, залишеною без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 19 лютого 2018 року, у задоволенні позову відмовлено.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що Наказ Управління Державної міграційної служби України в Чернігівській області від 29 вересня 2017 року №78, яким позивачу відмовлено в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, прийнято з урахуванням інформації по країні походження та дослідженням всіх обставин справи і є правомірним. Під час перебування на Батьківщині, або перебуваючи поза межами країни своєї громадянської належності, позивач не зазнавав і не зазнає жодних переслідувань за ознаками расової належності, віросповідання, національності, громадянства чи підданства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Так, судами попередніх інстанцій встановлено, що позивач перебував з 2009 до 2015 року на території України нелегально, з порушенням національного законодавства, а саме частини 5 статті 5 Закону № 3671-VI.

За змістом вказаної правової норми особа, яка на законних підставах тимчасово перебуває в Україні, і під час такого перебування в країні її громадянської належності чи попереднього постійного проживання виникли умови, зазначені в пунктах 1 чи 13 частини першої статті 1 цього Закону, внаслідок яких вона не може повернутися до країни свого походження і має намір бути

визнаною біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту, повинна звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, до закінчення строку перебування на території України.

Із протоколу співбесіди вбачається, що позивач не належить до жодної політичної, релігійної, військової або громадської організації, до адміністративної та кримінальної відповідальності не притягувався і не був причетний до інцидентів із застосуванням фізичного насильства, пов'язаних з расою, національністю чи релігією та політичними поглядами, що не дає підстав віднесення його до потенційних груп ризику, які можуть зазнати переслідування чи серйозної шкоди в країні походження.

Крім того, що позивач не навів жодних конкретних фактів його особистого переслідування або погрози переслідування в країні свого постійного проживання, а також не надав жодного документа на підтвердження цих фактів.

Колегія суддів Верховного Суду зробила висновок про безпідставність доводів позивача про те, що інформація по країні походження підтверджує наявність у нього цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань у разі повернення до Узбекистану, з огляду на те, що інформація по країні походження сама по собі не може бути підставою для позитивного вирішення питання щодо надання статусу біженця особам, які прибули до України та звернулись із такою заявою або визнання особою, що потребує додатково захисту, без наявності передбачених на це законодавством підстав щодо конкретної особи, яка звернулась за захистом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 березня 2019 року у справі № 825/1582/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80481762>

1.9. Про значимість наявності родинних зв'язків в Україні для визнання позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

Факт існування родинних зв'язків у позивача в Україні при розгляді його заяви щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту не може слугувати належними підставами в розумінні Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу щодо статусу біженців 1967 року для визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту

31 березня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 520/3804/19 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління ДМС України в Харківській області (далі – ГУ ДМС України) про скасування наказу та зобов'язання прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Харківський окружний адміністративний суд рішенням від 08 липня 2019 року позовні вимоги задовольнив частково: визнав протиправним та скасував наказ ГУ ДМС України № 127 від 05.04.2019; зобов'язав повторно розглянути заяву громадянина Федеративної Республіки Нігерії ОСОБА_1 про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; в решті вимог – позов залишив без задоволення.

Другий апеляційний адміністративний суд постановою від 04 грудня 2019 року скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нову постанову, якою в позові відмовив.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив з того, що відповідачем при прийнятті оскаржуваного рішення не було надано оцінку існуванню у позивача родинних зв'язків, а саме тій обставині, що останній має від шлюбу з громадянкою України двох неповнолітніх дітей, відтак суд першої інстанції вважав про наявність підстав для зобов'язання відповідача повторно розглянути заяву відповідача.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що факт існування родинних зв'язків у позивача в Україні не може слугувати належними підставами для визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що позивач не зміг довести існування фактів загроз життю, безпеці чи свободі в країні своєї громадянської належності через побоювання застосування щодо нього смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує людську гідність поводження чи покарання.

При зверненні із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, позивач основною причиною необхідності надання йому захисту в Україні вказав, що був змушений залишити територію, оскільки батько хотів завербувати його до рядів бойовиків Дельти річки Нігер, так як батько був одним з тих, хто боровся з урядом та Нігерійською національною корпорацією нафти. Позивач стверджує, що він може бути вбитим організацією «Milicans», тому що у 2006 році він втік від їх вербування.

Разом з тим, позивач не заявляв про те, що він був жертвою переслідувань за будь-якою конвенційною ознакою в період перебування у його країні походження.

Колегія суддів Верховного Суду вказала, що значна тривалість проміжків часу між виїздом з країни громадянської належності, прибуттям в Україну та часом звернення із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту свідчить про відсутність у особи обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань.

Крім того Верховний Суд констатував, що факт існування родинних зв'язків у позивача в Україні при розгляді його заяви щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту не може слугувати належними підставами в

розумінні Закону № 3671-VI, Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу щодо статусу біженців 1967 року для визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

На підставі зазначеного, Верховний Суд дійшов висновку, що у дійсності основною метою звернення позивача до органу міграційної служби є бажання легалізації перебування на території України. Однак, така підстава звернення не відповідає критеріям поняття біженець, а підпадає під поняття мігрант, тому позивача згідно з пунктом 62 Керівництва УВКБ ООН необхідно розглядати як мігранта – особу, яка добровільно залишає свою країну, щоб оселитися в іншому місці, а його дії мотивуються бажанням змін чи пригод, сімейними чи іншими причинами особистого характеру.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 31 березня 2020 року у справі № 520/3804/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88534408>

1.10. Про визначення наявності або ж відсутності обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за часовим критерієм звернення заявника за відповідним захистом до міграційних органів

Значна тривалість проміжків часу між виїздом з країни громадянської належності, прибуттям в Україну та часом звернення із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту свідчить про відсутність у особи обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань.

16 лютого 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 825/608/17 за позовом ромадянина Бангладешу ОСОБА_1 до Управління Державної міграційної служби України у Чернігівській області про визнання протиправним та скасування рішення і зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач просив визнати протиправним та скасувати наказ Управління Державної міграційної служби України в Чернігівській області від 29 березня 2017 року № 23 «Про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання громадянина Народної Республіки Бангладеш біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту» та зобов'язати відповідача повторно розглянути заяву про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Постановою Чернігівського окружного адміністративного суду від 11 травня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 30 листопада 2017 року, в задоволенні адміністративного позову відмовлено.

Суди виходили з того, що заявник за жодною з конвенційних ознак на батьківщині не переслідувався, побоювання стати жертвою переслідувань достовірними доводами не підтверджується, інформаційні матеріали носять сумнівний та недостовірний характер.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що у заяві про надання статусу біженця заявник повинен довести достовірність своїх тверджень і точність фактів, на яких ґрунтується його заява.

Єдиним критерієм для набуття міжнародного захисту особою є наявність у неї обґрунтованих побоювань у разі повернення до країни громадянської належності: стати жертвою переслідувань за однією чи кількома ознаками, наведеними у Конвенції про статус біженців 1951 року та у пункті 1 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» або зазнати серйозної шкоди, пов'язаної з умовами, зазначеними у статті 3 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Кваліфікаційній Директиві ЄЄ 2011/95/EU, та пункті 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI.

Верховний Суд зазначив, що у заяві-анкеті про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту від 09 березня 2017 року заявник зазначив, що обставиною, яка змусила його виїхати з країни походження та постійного місця проживання є загроза його життю через політичні переслідування з боку членів партії Авами Ліг, внаслідок активної його участі у діяльності політичної партії Націоналістична партія Бангладешу. Стверджував, що він зазнав реальних ушкоджень від конфлікту з представниками партії Авами Ліг та заявив про поранення його у живіт. Також, вказав, що діюча влада, для припинення діяльності опозиційної партії, сфабрикувала проти заявника кримінальну справу по факту хуліганських дій членів Націоналістичної партії Бангладешу та вважає, що політична ситуація з діючою владою Бангладешу дуже небезпечна. Проте на етапі співбесіди з представниками ДМС України, заявник лише поверхнево описав зазначену структуру, її програму і невірно вказав адресу офіційного сайту партії. Будь-яких доказів на підтвердження членства у Націоналістичній партії Бангладешу, прізвища керівників партії заявником ні під час звернення до органу міграційної служби, ні під час розгляду та перевірки його заяви названим органом, ні під час розгляду справи судами не надано. Крім того, не надано жодних доказів на підтвердження доводів заявника про його переслідування з боку членів партії Авами Ліг та фабрикування діючою владою проти нього кримінальної справи.

Верховний Суд дійшов висновку, що інформація, надана позивачем щодо обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань, ґрунтується виключно на його особистих твердженнях і не має ніякого документального підтвердження.

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону № 3671-VI, особа, яка з наміром бути визнаною біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту, під час в'їзду в Україну незаконно перетнула державний кордон України, повинна без зволікань звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового

захисту, із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. При цьому, заявник у листопаді 2016 року нелегально прибув до України з Республіки Білорусь. Проте із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту він звернувся лише 09 березня 2017 року. Обґрунтованих пояснень з приводу неможливості звернення заявника за відповідним захистом до міграційних органів Республіки Білорусь, на території якої він перебував до прибуття в Україну, у зв'язку із навчанням у Могильовському державному університеті, скаржником судам першої та апеляційної інстанцій не надав.

Верховний Суд дійшов висновку, що значна тривалість проміжків часу між виїздом з країни громадянської належності, прибуттям в Україну та часом звернення із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту свідчить про відсутність у особи обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 лютого 2018 року у справі № 825/608/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72293859>

1.11. Про врахування при прийнятті рішення про відмову в оформленні документів факту довоготривалого перебування на території України без законних підстав

Однією з підстав для прийняття рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту є встановлення факту порушення вимог ч. 5 ст. 5 Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту" у випадку, коли заявник після втрати законних підстав для перебування в Україні протягом значного часу нелегально перебував на території України та за захистом не звертався.

20 лютого 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/3481/17 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області про визнання неправомірним та скасування наказу, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач просив визнати неправомірним та скасувати наказ Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області від 26.05.2017 №98 «Про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту» та зобов'язати відповідача прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання про визнання ОСОБА_1 біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 21.11.2017, позовні вимоги задоволено. Визнано неправомірним та скасовано наказ Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області від

26.05.2017 №98. Зобов'язано відповідача прийняти рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання ОСОБА_1 біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Суд першої інстанції виходив з того, що відповідачем допущено формальне ставлення з боку відповідача до перевірки усіх обставин, викладених позивачем, матеріалів особової справи та наявної інформації по країні походження та робить неможливим зробити висновок про очевидну необґрунтованість заяви позивача, яка, відповідно до ч. 6 ст. 8 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» є підставою для прийняття рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питань щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Постановою Одеського апеляційного адміністративного суду від 15.02.2018 апеляційну скаргу відповідача задоволено. Рішення суду першої інстанції скасовано. Прийнято нову постанову, якою в задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог суд апеляційної інстанції виходив з того, що за результатами аналізу матеріалів особової справи позивача ГУ ДМС встановлено, що його історія переслідування є необґрунтованою та не може бути розглянута у контексті надання міжнародного захисту. Крім цього, отримані пояснення позивача містять неточності, наявні елементи зловживання процедурою набуття міжнародного захисту.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що звернення позивача за міжнародним захистом відбулося зі зволіканнями, а саме 22.05.2017, тобто звернення відбулось лише після відрахування з навчального закладу у вересні 2016 року та появи проблем з документами, чим порушено ч. 5 ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового захисту». Аналіз матеріалів по країні походження позивача в сукупності з іншими обставинами справи та поведінкою позивача не дає підстав вважати, що він прибув в Україну саме з метою уникнення стати жертвою переслідувань у країні своєї громадянської належності та не дає підстав кваліфікувати його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Крім того, апеляційний суд виходив з того, що позивачем надано пояснення про те, що він ніколи не проживав на території Еритреї, особисто його ніхто не переслідував, його звернення направлене на легалізацію свого становища на території України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що у позивача відсутні документальні підтвердження того, що останній підпав під будь-яке насилля чи переслідування у власній країні. При цьому в матеріалах справи відсутнє підтвердження щодо існування будь-яких ризиків або загроз життю позивача у разі повернення до Еритреї. При цьому, побоювання позивача стати жертвою переслідувань у країні походження не є обґрунтованими, за відсутності фактичних доказів того, що ці побоювання є

реальними, також в матеріалах справи відсутні докази загрози життю позивача, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування до нього смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини, з огляду на встановлені обставини.

Відповідачем під час прийняття оскаржуваного рішення враховано факт відсутності у позивача будь-яких документальних підтверджень повідомленої інформації про можливе переслідування в Еритреї.

Верховний Суд дійшов висновку, що у справі не встановлено фактів, які б свідчили про можливість позивача стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуваючи за межами країни своєї громадянської належності, не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Верховним Судом враховано, що причини, які позивач зазначає, щоб залишитись в Україні, не пов'язані з побоюваннями стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, та не відповідають критеріям, визначеним пунктами 1 чи 13 частини першої статті 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», а подібна правова позиція уже була висловлена Верховним Судом у постанові від 13.03.2019 у справі №826/14018/16.

Верховний Суд дійшов висновку, що позивач не бажає повертатись до країни своєї громадської належності з причин, що не мають конвенційних ознак, за наявності яких особу можна визнати біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Крім того, позивач прибув на територію України з метою навчання, і після відрахування з навчального закладу до звернення до відповідача протягом більше ніж півроку нелегально перебував на території України та за захистом не звертався, що порушує вимоги ч. 5 ст. 5 Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту".

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 лютого 2020 року у справі № 815/3481/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87711967>.

1.12. Про визначення ознак економічного мігранта

Сімейні або інші причини особистого характеру, прагнення змін та покращення рівня життєвих умов, коли особа переїжджає виключно з економічних міркувань, свідчать, що така особа є економічним мігрантом, а не біженцем, або особою, яка потребує додаткового захисту

20 червня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/5486/16 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління ДМС України в Одеській області про визнання неправомірним та скасування наказу, зобов'язання повторно розглянути заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 10 березня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 05 вересня 2017 року, у задоволенні адміністративного позову відмовлено повністю.

Ухвалюючи такі рішення суди дійшли висновку, що наведені позивачем підстави для надання йому статусу біженця або визнання особою, що потребує додаткового захисту не впливають на кваліфікацію останніх в якості критеріїв визначення статусу біженця або визнання особи, що потребує додаткового захисту у розумінні вимог Закону № 3671-VI.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Судами попередніх інстанцій встановлено, що під час співбесід позивач не зазначає, що саме загрожує його життю у випадку повернення до Афганістану. Під час 45-денного перебування позивача у м. Кабул його не переслідували, не погрожували.

Побоювання ОСОБА_1 стати жертвою переслідувань жодними достовірними доводами не підтверджується, інформаційні матеріали носять загальний характер і не підтверджують існування розумної можливості того, що позивачу буде спричинено шкоду або неприйнятні страждання у разі його повернення в країну походження та, як наслідок, свідчать про відсутність умов для визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Аналіз матеріалів особової справи позивача, з урахуванням інформації по країні походження, також, не свідчать про таке.

З матеріалів справи вбачається, що в серпні 2015 року позивач літаком прибув до Російської Федерації, м. Москва, де пробув 2 дні, за наданням притулку або статусу біженця в Російській Федерації не звертався.

Вищевказані обставини дають підстави для висновку, що позивач не мав наміру звертатись за міжнародним захистом в першій безпечній країні, а також не скористався альтернативою внутрішнього переміщення.

Не може бути залишеним поза увагою і той факт, що в анкеті та протоколі співбесіди позивач зазначає, що прагне навчатися, стати лікарем, одружитися та спокійно жити в Україні, отримавши громадянство.

Однак, колегія суддів наголосила, що сімейні або інші причини особистого характеру, прагнення змін та покращення рівня життєвих умов, коли особа переїжджає виключно з економічних міркувань, свідчать, що така особа є економічним мігрантом, а не біженцем, або особою, яка потребує додаткового захисту.

З огляду на викладене, колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що відповідач обґрунтовано прийняв рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 червня 2019 року у справі № 815/5486/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82498998>

2. Справи щодо оскарження рішень про відмову у визнанні біженцем або особою яка потребує додаткового захисту

2.1. Про визначення критерію «обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань» щодо визначення біженця

У заяві про надання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту заявник повинен довести достовірність своїх тверджень і точність фактів, на яких ґрунтується його заява. Заявник повинен переконати посадову особу органу міграційної служби в правдивості своїх фактичних тверджень

Крім того, при розгляді зазначених справ слід урахувувати, що обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця.

Побоювання особи є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї в її країні. Ситуація у країні походження є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні та історією, яка відбулася особисто із заявником.

Побоювання можуть ґрунтуватися не тільки на тому, що особа постраждала особисто від дій, які змусили її покинути країну, тобто ці побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (рідних, друзів та інших членів тієї ж расової, соціальної чи політично групи тощо).

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Оцінка таким побоюванням обов'язково повинна була надаватися з урахуванням аналізу інформації про країну походження особи, яка шукає притулку. Факти обґрунтованості побоювань переслідування можуть отримуватись від біженця, та незалежно від нього - з різних достовірних джерел інформації, наприклад, з публікацій у засобах масової інформації, з повідомлень національних чи міжнародних неурядових правозахисних організацій, із звітів Міністерства закордонних справ України тощо.

Ситуація в країні походження при визнанні статусу біженця чи особою, яка потребує додаткового захисту є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні

04 квітня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/1656/16 за позовом ОСОБА_2 до ДМС України про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Одеський окружний адміністративний суд постановою від 4 липня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 листопада 2016 року, позов задовольнив частково: визнав протиправним та скасував рішення ДМС України №123-16 від 09 березня 2016 року про відмову ОСОБА_2 у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; зобов'язав ДМС України повторно розглянути заяву ОСОБА_2 про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. В задоволенні решти позовних вимог - відмовив.

Задовольняючи частково адміністративний позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився і суд апеляційної інстанції, дійшов до висновку, про порушення відповідачем вимог статті 8 та статті 9 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», що потягло за собою прийняття необґрунтованого рішення №123-16 від 09 березня 2016 року.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зазначила, що у заяві про надання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту заявник повинен довести достовірність своїх тверджень і точність фактів, на яких ґрунтується його заява. Заявник повинен переконати посадову особу органу міграційної служби в правдивості своїх фактичних тверджень. Крім того, при розгляді зазначених справ слід ураховувати, що обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця.

Побоювання особи є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї в її країні. Ситуація у країні походження є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою

переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні та історією, яка відбулася особисто із заявником.

Побоювання можуть ґрунтуватися не тільки на тому, що особа постраждала особисто від дій, які змусили її покинути країну, тобто ці побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (рідних, друзів та інших членів тієї ж расової, соціальної чи політично групи тощо).

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Оцінка таким побоюванням обов'язково повинна була надаватися з урахуванням аналізу інформації про країну походження особи, яка шукає притулку. Факти обґрунтованості побоювань переслідування можуть отримуватись від біженця, та незалежно від нього – з різних достовірних джерел інформації, наприклад, з публікацій у засобах масової інформації, з повідомлень національних чи міжнародних неурядових правозахисних організацій, із звітів Міністерства закордонних справ України тощо.

Ситуація в країні походження при визнанні статусу біженця чи особою, яка потребує додаткового захисту є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні.

Судами встановлено, що в матеріалах особової справи позивача наявні лише документи, які були зібрані відповідачем до прийняття 19 лютого 2013 року рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Після чого була написана пояснювальна записка (без дати) про порушення строків розгляду заяви позивача, у зв'язку з великою завантаженістю протягом 2013 - 2014 років та 19 лютого 2016 року без фактичного проведення розгляду заяв після прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, яка має на меті виявити додаткову інформацію, необхідну для оцінки справжності фактів, повідомлених заявником відповідно до вимог статті 9 Закону № 3671-VI, Управлінням прийнятий висновок про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Верховний Суд зазначив, що навіть якщо позивач прибув в Україну не через загрозу його життю, безпеці чи свободі в країні походження, а з економічних причин, це не може впливати на результат розгляду його заяви, оскільки ситуація в країні суттєво змінилася після його виїзду. Таким чином, заявник може вважатися особою, яка залишилася в Україні внаслідок висловленої ним загрози.

Верховний Суд зазначив, що існують загальновідомі офіційні документи, які підтверджують обґрунтованість існування серйозної та не вибіркової загрози позивачу зазнати поведження, яке заборонене статтею 2 і 3 Конвенції в країні походження, в якій триває політичний конфлікт та існує ситуація загальнопоширеного насильства, що є загальновідомим фактом, який визнано Управлінням.

Аналізуючи встановлені судами фактичні обставини справи, колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що відповідач безпідставно погодився з висновком Управління про відсутність встановлених пунктами 1 та 13 частини першої статті 1 Закону № 3671-VI умов для визнання позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, що призвело до прийняття оскаржуваного Рішення.

Враховуючи те, що відповідач належним чином не перевіряв доводи позивача, колегія суддів зазначила, що суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про часткове задоволення позову та зобов'язання ДМС України повторно розглянути заяву позивача про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 квітня 2018 року у справі № 815/1656/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73249823>

2.2. Про підстави для отримання статусу біженця в Україні

Під час вирішення питання щодо надання статусу біженця повинні враховуватися всі чотири підстави, зазначені в Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколі 1967 року, за наявності яких особі може бути надано статус біженця. Немає значення, чи склалися обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування за однією з наведених ознак чи за декількома.

Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін. Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особи зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї. Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Отже, особа може бути визнана біженцем тільки у випадку, якщо відповідає вищевказаним критеріям. Економічні, особисті, побутові або інші обставини, через які особа залишила та не може або не бажає повернутися до країни походження, не дають підстав для отримання статусу біженця в Україні

04 жовтня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/1407/16 за позовом громадянина Сомалі ОСОБА_1 до ДМС України, третя особа: Управління ДМС України у Київській області про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання повторно розглянути заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 01 серпня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного

адміністративного суду від 29 вересня 2016 року, у задоволенні позову відмовлено повністю.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суди виходили з того, що рішення відповідача від 12.08.2015 № 504-15 про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту є правомірним, обґрунтованим та таким, що прийняте уповноваженим органом в порядку та спосіб, визначений чинним законодавством України. При цьому, позивачем не доведено наявності обставин, передбачених пунктами 1, 13 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», необхідних для задоволення його заяви.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Під час вирішення питання щодо надання статусу біженця повинні враховуватися всі чотири підстави. Немає значення, чи склалися обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування за однією з наведених ознак чи за декількома.

Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін. Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особи зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї. Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Отже, особа може бути визнана біженцем тільки у випадку, якщо відповідає вищевказаним критеріям. Економічні, особисті, побутові або інші обставини, через які особа залишила та не може або не бажає повернутися до країни походження, не дають підстав для отримання статусу біженця в Україні.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами попередніх інстанцій, в обґрунтування заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту позивач зазначив, що він виїхав та не бажає повертатися до країни громадянської належності через погрози його життю зі сторони терористичної організації Аль-Шабаб. З аналізу особової справи, яка міститься в матеріалах справи вбачається, що ані під час перебування в країні походження, ані перебуваючи поза межами країни своєї громадянської належності, ОСОБА_1 не зазнавав і не зазнає жодних переслідувань за ознаками расової належності, віросповідання, національності, громадянства чи підданства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань.

Аналізом наданої позивачем інформації разом з інформацією по країні походження не підтверджується наявність умов, які можуть бути розглянуті в контексті надання позивачу додаткового захисту в Україні через відсутність доведених фактів серйозної та невибіркової загрози життю, фізичній цілісності чи свободі в країні громадянського походження.

Також судами не встановлено жодних фактів щодо можливості застосування до позивача нелюдського поводження або катування у разі повернення до Сомалі.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про обґрунтованість оскаржуваного рішення ДМС України № 504-15 від 12 серпня 2015 року, оскільки позивач за жодною із конвенційних ознак в країні походження не переслідувався, побоювання стати жертвою переслідувань достовірними доводами не підтверджуються, інформаційні матеріали носять загальний характер і свідчать, що позивач не тікав від небезпеки, рятуючи своє життя.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 жовтня 2018 року у справі № 826/1407/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76941213>

2.3. Про об'єктивну та суб'єктивну сторону побоювання стати жертвою переслідувань

Суб'єктивна оцінка залежить від особистості, і те, що для однієї особи є нормою, для іншої може бути нестерпним. Побоювання ґрунтується не тільки на тому, що особа постраждала особисто від дій, які змусили її покинути країну, тобто ці побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (рідних, друзів та інших членів тієї ж расової або соціальної групи тощо).

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно існувати під час звернення та вирішення питання про надання статусу біженця, незалежно від того, хто є суб'єктом переслідування, – державні органи чи ні.

03 квітня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №813/3663/16 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, за участю третьої особи – Головне управління ДМС України у Львівській області, про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Львівський окружний адміністративний суд постановою від 2 березня 2017 року, яку залишено без змін ухвалою Львівського апеляційного адміністративного суду від 25 квітня 2017 року, позов задовольнив, виходячи із того, що ОСОБА_1 основною причиною звернення за захистом в Україні вказав обґрунтовані побоювання зазнати переслідувань у зв'язку зі своїми релігійними поглядами та членством в організації «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі», не притягався до кримінальної відповідальності, однак перебуває у федеральному розшуку за частиною другою статті 205-5 Кримінального кодексу Російської Федерації (далі - КК РФ) що підтверджується інформацією з відкритих джерел.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

При розгляді зазначених справ слід урахувати, що обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженця. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін.

Суб'єктивна сторона полягає у наявності в особи зазначеного побоювання. Побоювання є оціночним судженням, яке свідчить про психологічну оцінку особою ситуації, що склалася навколо неї. Під впливом цієї суб'єктивної оцінки особа вирішила покинути країну і стала біженцем, а тому з'ясування суб'єктивних обставин є першочерговим завданням судів під час вирішення таких спорів.

Суб'єктивна оцінка залежить від особистості, і те, що для однієї особи є нормою, для іншої може бути нестерпним. Побоювання ґрунтується не тільки на тому, що особа постраждала особисто від дій, які змусили її покинути країну, тобто ці побоювання можуть впливати не з власного досвіду біженця, а з досвіду інших людей (рідних, друзів та інших членів тієї ж расової або соціальної групи тощо).

Об'єктивна сторона пов'язана з наявністю обґрунтованого побоювання переслідування і означає наявність фактичних доказів того, що ці побоювання є реальними.

Ситуація у країні походження при визнанні статусу біженця є доказом того, що суб'єктивні побоювання стати жертвою переслідування є цілком обґрунтованими, тобто підкріплюються об'єктивним положенням у країні та історією, яка відбулася особисто із заявником.

Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно існувати під час звернення та вирішення питання про надання статусу біженця, незалежно від того, хто є суб'єктом переслідування, – державні органи чи ні.

Ситуація виникнення цілком обґрунтованих побоювань переслідування може скластися як під час знаходження людини у країні свого походження (у цьому випадку особа залишає країну у пошуках притулку), так і під час знаходження людини в Україні, через деякий час після від'їзду з країни походження (тобто, ситуація в країні походження змінилася після від'їзду, породжуючи серйозну небезпеку для заявника), або може ґрунтуватися на діях самого заявника після його від'їзду, коли повернення до країни походження стає небезпечним. Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно бути на цей час.

Матеріалами справи підтверджено, що у федеральному випуску «Российской газеты» №4130 від 28 липня 2006 року опубліковано список організацій, визнаних Верховним Судом Російської Федерації терористичними, діяльність яких заборонена на території Росії, під №17 у якому значиться «Партія ісламського визволення» («Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі»).

Щодо діяльності політичної партії «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» судами встановлено, що «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» є міжнародною ісламською партією, діяльність якої ґрунтується на законах Ісламу. Метою цієї партії є відновлення

ісламської держави, керівником якої був би обраний мусульманами «халіф». Методом діяльності організації є просвіта із закликом до мусульман повернутися до ісламського засобу життя. Своїм завданням «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» вважає виховання моральних та ідейних з точки зору Ісламу людей, без яких неможливо розбудова ісламської держави. Організація декларує виключно мирні засоби роботи серед мусульман. Партія немає військового крила чи озброєних прибічників. Так, речник організації у Великій Британії від імені «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» засудив терористичні акти, що були скоєні у 2007 році у Лондоні. Речник організації у Данії також виступив із засудженням цього теракту. Завдяки цьому, «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» цілком легально діє у всіх демократичних країнах Європи та Північної Америки, за винятком Німеччини, де партія заборонена через свою антисіоністську риторичку та критику Ізраїлю. Але й у Німеччині забороненими є публічні заходи партії, при цьому члени «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» не переслідуються правоохоронними органами країни. Провідні правозахисні організації світу, зокрема «Amnesty International», визнавали членів цієї партії, засуджених до ув'язнення у країнах СНД, політичними в'язнями та рішуче засуджували численні факти катувань та позасудових страт членів «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» в цих країнах.

Крім того, інформація з відкритих незалежних джерел, зокрема, Комітету Ради Безпеки ООН та Державного департаменту США, які суд вважає надійними та об'єктивними, не відносить діяльність «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» до терористичної або екстремістської.

Верховний Суд також враховував, що в Україні не існує списку чи переліку організацій, які згідно з чинним національним законодавством віднесені до терористичних чи екстремістських, як і не існує заборони на діяльність «ХТІ» на території України. Управління СБУ у Львівській області за наслідками проведеної перевірки не встановило обставин, за наявності яких ОСОБА_1 не може бути визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, тобто його членство у «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» не є перешкодою для прийняття відповідного рішення.

Встановлені судом обставини свідчать, що переслідування ОСОБА_1 в рамках чинного законодавства країни його походження за ознаками причетності до діяльності забороненої терористичної організації суперечить самій суті «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі», відношенню до цієї організації у розвинутих демократичних країнах і законодавству України.

Враховуючи наведене, Верховний Суд зазначив про наявність реальної загрози застосування неналежного поведіння стосовно ОСОБА_1.

Надаючи правову оцінку оскаржуваному позивачем рішенню ДМС України №490-16 від 26 вересня 2016 року про відмову у визнанні ОСОБА_1 біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, Верховний Суд дійшов висновку, що воно прийняте відповідачем без урахування вимог Закону №3671-VI, та з порушенням передбачених статтею 2 КАС України принципів, тому його слід визнати протиправним і скасувати, задовольнивши в цій частині позовні вимоги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 квітня 2019 року у справі № 813/3663/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80926936>

2.4. Про джерела підтвердження обґрунтованості побоювань переслідування

У відповідача наявний обов'язок при розгляді документів заявника, перевіряти обставини, які надають підстави віднести особу до категорії осіб, які потребують додаткового захисту або встановити належність заяви, як такої, що носить характер зловживання.

При цьому заявник, в свою чергу, не зобов'язаний обґрунтовувати кожен обставину своєї справи беззаперечними матеріальними доказами і має доказувати вірогідність своїх доводів та точність фактів, на яких ґрунтується заява про надання статусу біженця, оскільки особи, які шукають статусу біженця, позбавлені в силу тих чи інших обставин можливості надати докази в підтвердження своїх доводів. Ненадання документального доказу усних тверджень не може перешкоджати прийняттю заяви чи прийняттю позитивного рішення щодо надання статусу біженця, якщо такі твердження співпадають із відомими фактами, та загальна правдоподібність яких є достатньою. Правдоподібність встановлюється, якщо заявник подав заяву, яка є логічно послідовною, правдоподібною та не суперечить загальновідомим фактам і, отже, викликає довіру.

Тобто, залежно від певних обставин отримання і надання документів, які можуть бути доказом наявності умов для визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, особою, котра звертається за встановленням статусу біженця, може бути взагалі неможливим, тому така обставина не є підставою для визнання відсутності умов, за наявності яких надається статус біженця або визнання особи такою, що потребує додаткового захисту.

Таким чином підтвердження обґрунтованості побоювань переслідування (через інформацію про можливість таких переслідувань у країні походження біженця) можуть отримуватися від особи, яка шукає статусу біженця, та незалежно від неї з різних достовірних джерел інформації.

26 червня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 813/915/17 за позовом громадянина Сирійської Арабської Республіки ОСОБА_1 до ДМС України, за участю третьої особи – Головного управління ДМС України у Львівській області, про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання визнати біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Львівського окружного адміністративного суду від 05 травня 2017 року позовні вимоги задоволено: визнано протиправним та скасовано рішення ДМС України від 10 січня 2017 року № 03-17 про відмову у визнанні громадянина Сирійської Арабської Республіки ОСОБА_1 біженцем або особою, яка

потребує додаткового захисту; зобов'язано ДМС України визнати громадянина Сирійської Арабської Республіки ОСОБА_1 особою, яка потребує додаткового захисту.

Постановою Львівського апеляційного адміністративного суду від 19 липня 2017 року постанову Львівського окружного адміністративного суду від 05 травня 2017 року скасовано в частині зобов'язання ДМС України визнати громадянина Сирійської Арабської Республіки ОСОБА_1 особою, яка потребує додаткового захисту відповідно до вимог чинного законодавства, та прийнято в цій частині нову постанову, якою зобов'язано ДМС України повторно розглянути заяву громадянина Сирійської Арабської Республіки ОСОБА_1 про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. В решті постанову Львівського окружного адміністративного суду від 05 травня 2017 року залишено без змін.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зазначила, що у відповідача наявний обов'язок при розгляді документів заявника, перевіряти обставини, які надають підстави віднести особу до категорії осіб, які потребують додаткового захисту або встановити належність заяви, як такої, що носить характер зловживання.

При цьому, слід зазначити, що заявник, в свою чергу, не зобов'язаний обґрунтовувати кожную обставину своєї справи беззаперечними матеріальними доказами і має доказувати вірогідність своїх доводів та точність фактів, на яких ґрунтується заява про надання статусу біженця, оскільки особи, які шукають статусу біженця, позбавлені в силу тих чи інших обставин можливості надати докази в підтвердження своїх доводів. Ненадання документального доказу усних тверджень не може перешкоджати прийняттю заяви чи прийняттю позитивного рішення щодо надання статусу біженця, якщо такі твердження співпадають із відомими фактами, та загальна правдоподібність яких є достатньою. Правдоподібність встановлюється, якщо заявник подав заяву, яка є логічно послідовною, правдоподібною та не суперечить загальновідомим фактам і, отже, викликає довіру. Тобто, залежно від певних обставин отримання і надання документів, які можуть бути доказом наявності умов для визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, особою, котра звертається за встановленням статусу біженця, може бути взагалі неможливим, тому така обставина не є підставою для визнання відсутності умов, за наявності яких надається статус біженця або визнання особи такою, що потребує додаткового захисту.

Підтвердження обґрунтованості побоювань переслідування (через інформацію про можливість таких переслідувань у країні походження біженця) можуть отримуватися від особи, яка шукає статусу біженця, та незалежно від неї з різних достовірних джерел інформації.

Як вбачається з матеріалів справи, позивач під час співбесіди із співробітниками міграційної служби зазначив, що повернутись до Сирії він не може через війну в країні.

Враховуючи матеріали справи, пояснення сторін, Рекомендацій УВКБ ООН, Верховний Суд зауважив, що на теперішній момент в країні громадянського походження позивача склалася небезпечна для життя ситуація, яка цілком обґрунтовано викликає побоювання за життя та можливі переслідування.

Колегія суддів КАС ВС зазначила щодо існування загальновідомих офіційних документів, які підтверджують обґрунтованість існування серйозної та невибіркової загрози позивачу зазнати поводження, яке заборонене статтею 2 і 3 Конвенції в країні походження, в якій триває військовий конфлікт та існує ситуація загальнопоширеного насильства, що є загальновідомим фактом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 813/915/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82685051>

2.5. Про підстави виникнення обґрунтованих побоювань переслідування

Ситуація виникнення цілком обґрунтованих побоювань переслідування може скластися як під час знаходження людини у країні свого походження (у цьому випадку особа залишає країну у пошуках притулку), так і під час знаходження людини в Україні, через деякий час після від'їзду з країни походження (тобто, ситуація в країні походження змінилася після від'їзду, породжуючи серйозну небезпеку для заявника), або може ґрунтуватися на діях самого заявника після його від'їзду, коли повернення до країни походження стає небезпечним. Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно бути на цей час

26 квітня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/2038/17 за позовом ОСОБА_2 до ДМС України про скасування рішення та зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 18 липня 2017 року залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 17 жовтня 2017 року адміністративний позов задоволено частково.

Суди виходили з того, що відповідач не довів суду правомірність прийнятого рішення відносно позивача, а тому позов ОСОБА_2 в частині визнання протиправним та скасування рішення № 659-16 від 28 грудня 2016 року "Про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту" підлягає задоволенню. Проте, оскільки визначення виду захисту шукачів притулку є компетенцією органів міграційної служби, суд першої інстанції зробив висновок, що в задоволенні вимоги про зобов'язання відповідача надати конкретний вид захисту належить відмовити та зобов'язати відповідача повторно розглянути

заяву позивача з урахуванням інформації по країні походження та встановлених судом обставин.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанції, що на теперішній момент в країні громадянського походження позивача та зокрема у його рідному місті склалася небезпечна для життя ситуація, яка цілком обґрунтовано викликає побоювання за життя та можливі переслідування.

Крім того, Суд, погодився з висновком суду апеляційної інстанції, що громадянська війна в країні не розглядається саме як причина виїзду заявника в Україну, так як він виїхав на територію України з метою покращення свого життя.

Ситуація в Сирії за інтенсивністю та напруженістю становить ризик для людини, яку висилають в цю країну. Сторони конфлікту використовують методи та тактики війни, які збільшують ризик втрат серед цивільного населення.

Верховний Суд дійшов висновку, що ситуація виникнення цілком обґрунтованих побоювань переслідування може скластися як під час знаходження людини у країні свого походження (у цьому випадку особа залишає країну у пошуках притулку), так і під час знаходження людини в Україні, через деякий час після від'їзду з країни походження (тобто, ситуація в країні походження змінилася після від'їзду, породжуючи серйозну небезпеку для заявника), або може ґрунтуватися на діях самого заявника після його від'їзду, коли повернення до країни походження стає небезпечним. Таке цілком обґрунтоване побоювання повинно бути на цей час.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 квітня 2018 року у справі № 815/2038/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73635018>

2.6. Про джерела доказування реальності побоювання настання негативних наслідків для особи в країні походження

Як міжнародно-правові норми, так і положення законодавства України, що регулює питання надання особі статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, не визначають конкретну кількість випадків з аналогічними або зі схожими обставинами, яка має викликати в особи, яка звертається за захистом до міграційної служби, побоювання настання негативних наслідків для неї в країні походження. Відтак, достатньо лише наявності правдоподібної інформації про таку можливість, наданої заявником, що ґрунтується як на його особистому припущенні, так і на отриманих відомостях з якнайбільшої кількості джерел, використаних органом влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, в процесі розгляду ним заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Наявні документи і матеріали повинні бути всебічно вивчені та оцінені як щодо вирішення питання про надання статусу біженця, так і питання про визнання особою, яка потребує додаткового захисту

13 березня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/4322/16 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 18 жовтня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2017 року, позов задоволено частково. Рішення ДМС України №365-16 від 14 липня 2016 року про відмову ОСОБА_1 у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту – скасовано. Зобов'язано ДМС України розглянути питання щодо надання ОСОБА_1 статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту. В задоволенні інших позовних вимог відмовлено.

Суди виходили з того, що відповідач не в повному обсязі вивчив та перевірів всі документи та матеріали, що можуть бути доказом наявності умов для визнання позивача біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у зв'язку з чим спірне рішення прийнято відповідачем передчасно.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Як міжнародно-правові норми, так і положення законодавства України, що регулює питання надання особі статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, не визначають конкретну кількість випадків з аналогічними або зі схожими обставинами, яка має викликати в особі, яка звертається за захистом до міграційної служби, побоювання настання негативних наслідків для неї в країні походження. Відтак, достатньо лише наявності правдоподібної інформації про таку можливість, наданої заявником, що ґрунтується як на його особистому припущенні, так і на отриманих відомостях з якнайбільшої кількості джерел, використаних органом влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, в процесі розгляду ним заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Тобто, наявні документи і матеріали повинні бути всебічно вивчені та оцінені як щодо вирішення питання про надання статусу біженця, так і питання про визнання особою, яка потребує додаткового захисту.

Судами встановлено, що позивач є громадянином Російської Федерації, але не може та не бажає користуватися захистом цієї країни внаслідок обґрунтованих побоювань бути переслідуваним та арештованим через свої опозиційні діючі російській владі погляди, він приймав активну участь в Революції Гідності та є

членом Громадських організацій «Самооборона Одеси» та «Всеукраїнська Організація Самооборона Майдану», що підтверджено відповідними довідками, та активно займається громадською діяльністю, має відзнаки та нагороди.

Верховний Суд зазначив, що відповідач, під час розгляду заяви позивача, помилково не прийняв до уваги його політичні переконання, громадську діяльність, відомості з соціальних мереж, які містяться в матеріалах справи та інші обставини, на які посилався позивач. Також відповідачем не здійснено жодного висновку щодо ситуації у країні походження позивача, дотримання такою країною міжнародних стандартів з кримінального правосуддя, конституційних прав громадян, а також щодо можливих утисків громадян через їх політичні погляди. Крім того, відповідач не підтвердив інформацію щодо знаходження позивача в розшуку за скоєння кримінального злочину та наявності кримінальних справ, відповідальність за які позивач уникає.

Таким чином відповідач передчасно відмовив позивачу у визнанні його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 березня 2020 року у справі № 815/4322/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88187418>

2.7. Про тягар доказування обґрунтування фактів, викладених у заяві

Обов'язок доказування покладається на заявника, який зобов'язаний надавати правдиві обґрунтування фактів, викладених у заяві, і щоб на підставі цих фактів могло бути прийняте належне рішення. Це означає, що заявник має переконати посадову особу органу міграційної служби в правдивості своїх фактичних тверджень

13 березня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/3886/16 за позовом ОСОБА_2 до ДМС України про визнання незаконним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про надання статусу біженця або додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 28 серпня 2017 року залишено без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 12 грудня 2017 року відмовлено у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Обов'язок доказування покладається на заявника, який зобов'язаний надавати правдиві обґрунтування фактів, викладених у заяві, і щоб на підставі цих фактів могло бути прийняте належне рішення. Це означає, що заявник має переконати посадову особу органу міграційної служби в правдивості своїх фактичних тверджень.

Судами попередніх інстанцій, а також висновком Головного управління ДМС України в м. Києві та додатку до нього, встановлено, що приводом для звернення позивача із відповідною заявою стало побоювання повертатися до країни громадянського погодження Вірменії з політичних міркувань через те, що їй можуть погрожувати представники правоохоронних органів за участь у мітингу проти діючого президента країни.

Верховним Судом встановлено, що ні під час розгляду заяви про надання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту, ні у ході судового розгляду справи судами першої та апеляційної інстанції, не було надано доказів отримання погроз та побиття ОСОБА_2 за участь у мітингу.

Крім того, під час судового розгляду заявник вказувала на те, що не приймала участі у політичній чи релігійній діяльності, не була членом жодних організацій чи політичних партій. Доказів же застосування тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, позивачем не надано. Інформації щодо кримінального переслідування за політичні погляди заявником також не надано.

Таким чином, з огляду на неоднозначність та суперечливість пояснень позивача щодо участі у мітингу проти президента Вірменії та наслідків такої участі у вигляді погроз від правоохоронних органів, Верховний Суд дійшов висновку про недоведеність ОСОБА_2 обставин, які зумовлювали виникнення правових підстав для надання їй статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 березня 2018 року у справі № 826/3886/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72694906>

2.8. Про визначення критеріїв системності утисків чи переслідувань владою громадян

Не існує та не може існувати точних критеріїв визначення системності утисків чи переслідувань владою громадян, адже вони мають визначатися з урахуванням кожної конкретної ситуації та носять оціночний характер

07 листопада 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №818/493/16 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, третя особа: Управління ДМС України в Сумській області, про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Сумського окружного адміністративного суду від 30 червня 2016 року, залишеною без змін ухвалою Харківського апеляційного адміністративного суду від 13 вересня 2016 року, позов задоволено частково: визнано протиправним рішення ДМС України від 09.03.2016 року №141-16 про відмову у визнанні біженцем або особою, що потребує додаткового захисту та

зобов'язано повторно розглянути заяву ОСОБА_1 н від 11 грудня 2014 року про визнання її біженцем або особою, що потребує додаткового захисту. У іншій частині позовних вимог – відмовлено.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відмова відповідача вмотивована відсутністю умов, передбачених пунктом 13 частини першої статті 1 Закону №3671-VI, зокрема, відсутністю обґрунтованих побоювань застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, оскільки волонтерська діяльність в Ірпінському військовому шпиталі не може бути розцінена владою Республіки Білорусь як найманство, за що передбачена кримінальна відповідальність, а участь в подіях на Майдані взимку 2014 року – як опозиційна до влади країни громадянської належності діяльність.

Разом з тим, у висновку щодо відмови у наданні статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту зазначено: «аналіз інформації по країні походження свідчить, що в Республіці Білорусь продовжують мати місце факти порушень прав людини; свобода зібрань та об'єднань, свобода слова та інші громадянські та політичні права на практиці обмежуються владою; мають місце і випадки адміністративного затримання осіб, які виявили бажання лише висловити свою позицію, без вчинення будь-яких радикальних дій, щодо ситуації в Україні».

Вказане підтверджує відомості, надані заявницею під час проведення співбесіди, в ході якої вона повідомила, що влада Білорусі її підтримку подій української революції може розцінити як опозиційну діяльність до офіційної позиції Білоруської держави, і навіть не перебування в самому центрі подій і не прийняття активної участі в революції достатньо для влади Білорусі, щоб до особи були застосовані репресивні заходи.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що не існує та не може існувати точних критеріїв визначення системності утисків чи переслідувань владою громадян, адже вони мають визначатися з урахуванням кожної конкретної ситуації та носять оціночний характер. При цьому, позивач зробила реальну спробу обґрунтувати свою заяву, нею надані всі факти, що були в її розпорядженні, твердження заявника є зрозумілими та правдоподібними, не суперечать конкретній та загальній інформації за її справою та в цілому її твердження можуть заслуговувати на довіру.

За такого правового регулювання та обставин справи колегія суддів дійшла висновку, що заява позивача є обґрунтованою, а ситуація, яка склалася в країні її походження, є несприятливою, в той час як відповідачем належна перевірка фактів, викладених позивачем, не проводилася, запити у відповідні органи не були зроблені, а отже, оскаржуване рішення прийнято формально, без детального дослідження і з'ясування всіх обставин справи, а тому відповідачем як суб'єктом

владних повноважень не було належним чином обґрунтовано та передчасно зроблено висновок про відмову в задоволенні заяви позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 листопада 2018 року у справі № 818/493/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77749271>

2.9. Про визначення поняття «обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань»

Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін.

Побоювання переслідувань або покарання за дезертирство, або ухилення від призову самі по собі - не являються за визначенням обґрунтованими побоюваннями бути жертвою переслідувань

26 лютого 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/20086/14 за позовом громадянина Сирії ОСОБА_4 до ДМС України про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання повторно розглянути заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою від 09 лютого 2016 року задовольнив позовні вимоги. Постанова суду першої інстанції вмотивована тим, що оскаржуване рішення відповідача є незаконним та необґрунтованим, прийнятим в порушення вимог чинного законодавства та без дійсного вивчення обставин справи та ситуації, що склалась у країні походження позивача, а тому підлягає скасуванню, а позовні вимоги задоволенню.

Постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 05 липня 2016 року апеляційну скаргу ДМС України задоволено. Постанову Окружного адміністративного суду міста Києва від 09 лютого 2016 року скасовано та ухвалено нову постанову, якою у задоволенні позовних вимог громадянина Сирії ОСОБА_4 відмовлено.

Апеляційний суд мотивував своє рішення тим, що відповідачем надано належну оцінку доводам позивача та інформації про наявність побоювань стати жертвою переслідувань в країні його громадянської належності. Відповідачем встановлено відсутність обставин та доказів на підтвердження наявності у позивача права на визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Обґрунтоване побоювання стати жертвою переслідувань є визначальним у переліку критеріїв щодо визначення біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Цей критерій складається із суб'єктивної та об'єктивної сторін.

В даному випадку, в заяві позивача від 17 квітня 2014 року № 62 та в протоколі співбесіди від 12 травня 2014 року ним зазначено, що він не зміг повернутися додому так, як там вже почалася революція та порушення прав людини. На теперішній час він не може повернутися в Сирію, так як ситуація там на даний момент гірша – громадянська війна. Крім того, позивач ніколи не служив в армії, та на його думку, його мають стовідсотково призвати, чого він не хоче.

Відповідно до пункту 170 Керівництва з процедур та критеріїв визначення статусу біженця, в деяких випадках необхідність нести військову службу може бути єдиною причиною для подання клопотання про надання статусу біженця, наприклад, якщо особа може довести, що несення військової служби вимагає його участі у військових діях, що суперечать його політичним, релігійним або моральним переконанням чи обґрунтованим міркуванням совісті. Якщо тип військової акції, в якій особа не бажає приймати участь засуджується міжнародним співтовариством, як такий що суперечить елементарним правилам людської поведінки, кара, яка передбачена за дезертирство чи ухилення від призову, може з урахуванням усіх інших вимог визначення бути розцінена як переслідування.

Побоювання переслідувань або покарання за дезертирство або ухилення від призову самі по собі – не являються за визначенням обґрунтованими побоюваннями бути жертвою переслідувань.

Суд погоджується з висновками суду апеляційної інстанції, що обставини, вказані позивачем, не можуть слугувати належними підставами для визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Інших обґрунтованих аргументів, які б свідчили про факт переслідування на території Сирії з будь-яких мотивів позивачем не наведено.

Таким чином Верховний Суд дійшов висновку щодо відсутності підстав для задоволення позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2018 року у справі № 826/20086/14 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72449341>

2.10. Про обґрунтування відсутності бажання особи повернутися в країну громадянської належності

Відсутність бажання особи, яка звертається до міграційної служби про надання статусу біженця, або особи, яка потребує додаткового захисту, повернутися в країну громадянської належності має бути обґрунтоване об'єктивними обставинами, які стали причинами побоювання цієї особи за своє життя, безпеку чи свободу.

26 квітня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/2038/17 за позовом ОСОБА_2 до ДМС України про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 18 липня 2017 року залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 17 жовтня 2017 року адміністративний позов задоволено частково.

Скасовано рішення Державної міграційної служби України «Про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту» № 659-16 від 28 грудня 2016 року. Зобов'язано Державну міграційну службу України вирішити питання щодо надання ОСОБА_2 додаткової форми захисту. В задоволенні решти позовних вимог - відмовлено.

Суди виходили з того, що відповідач не довів суду правомірність прийнятого рішення відносно позивача, а тому позов ОСОБА_2 в частині визнання протиправним та скасування рішення № 659-16 від 28 грудня 2016 року "Про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту" підлягає задоволенню. Проте, оскільки визначення виду захисту шукачів притулку є компетенцією органів міграційної служби, що в задоволенні вимоги про зобов'язання відповідача надати конкретний вид захисту належить відмовити та зобов'язати відповідача повторно розглянути заяву позивача з урахуванням інформації по країні походження та встановлених судом обставин

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відсутність бажання особи, яка звертається до міграційної служби про надання статусу біженця, або особи, яка потребує додаткового захисту, повернутися в країну громадянської належності має бути обґрунтоване об'єктивними обставинами, які стали причинами побоювання цієї особи за своє життя, безпеку чи свободу.

Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанції, що на теперішній момент в країні громадянського походження позивача та зокрема у його рідному місті склалася небезпечна для життя ситуація, яка цілком обґрунтовано викликає побоювання за життя та можливі переслідування.

Крім того, Суд, погодився з висновком суду апеляційної інстанції, що громадянська війна в країні не розглядається саме як причина виїзду заявника в Україну, так як він виїхав на територію України з метою покращення свого життя.

Судами першої та апеляційної інстанції встановлено, що висновок ДМС України, на підставі якого прийняте оскаржуване рішення, ґрунтується на тому, що під час звернення заявник не надав переконливих доказів щодо існування переслідувань як за конвенційними ознаками визначення статусу біженця, та і наявності обґрунтованих побоювань зазнати серйозної шкоди у разі повернення на

Батьківщину, з посиланням, зокрема, на те, що родина заявника протягом періоду конфлікту після його виїзду проживає на території Сирії та не зазнає жодних переслідувань, а нестабільна соціально-політична ситуація на Батьківщині заявника, спричинена внутрішнім військовим конфліктом не може бути розглянута в якості причин звернення за захистом.

Колегія суддів зазначила, що ці обставини не можуть бути прийняті до уваги, оскільки згідно з частиною п'ятою статті 5 Закону № 3671-VI, передбачено право особи, яка на законних підставах тимчасово перебуває в Україні, і під час такого перебування в країні її громадянської належності чи попереднього постійного проживання виникли умови, зазначені в пунктах 1, 13 частини першої статті 1 цього Закону. Крім того, судами першої та апеляційної інстанції встановлено, що відповідачем взагалі не взято до уваги інформацію по країні походження позивача.

З огляду на викладене, Верховний Суд дійшов висновку, що рішення про часткове задоволення позову та про наявність усіх належних підстав для зобов'язання ДМС України повторно розглянути заяву ОСОБА_2 про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у відповідності із процедурою, передбаченою законодавством є обґрунтованим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 квітня 2018 року у справі № 815/2038/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73635018>

2.11. Про підстави врахування загальної практики грубих і масових порушень прав людини в країні походження

Існування загальної практики грубих і масових порушень прав людини в країні, на яке посилається скаржник як на підтвердження обґрунтованості вимог для надання статусу біженця, саме по собі не є достатньою підставою для визначення того, що конкретній особі загрожуватиме небезпека піддатися тортурам в разі повернення до цієї країни; повинні існувати додаткові підстави, щоб показати, що конкретна людина особисто ризикує

02 жовтня 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/880/17 за позовом громадянки Сомалі ОСОБА_1 до ДМС України, третя особа: Головне управління ДМС України в м. Києві, про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання повторно розглянути заяву про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту, відповідно до вимог чинного законодавства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Округного адміністративного суду м. Києва від 04 грудня 2017 року, залишеною без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 08 лютого 2018 року, в задоволенні адміністративного позову громадянки Сомалі ОСОБА_1 відмовлено повністю.

Відмовляючи в задоволенні позовних вимог, суди попередніх інстанцій виходили з того, що оскаржуване рішення відповідача прийняте з урахуванням всіх обставин справи, оскільки позивачем не доведено, що перебування у країні походження або повернення до неї реально загрожує її життю та свободі з підстав переслідування за ознакою раси, віросповідання, національності, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичних переконань. Також суди вказали, що позивач перебуваючи у третій безпечній країні - Російській Федерації, не звернулася за міжнародним захистом до органів міграційної служби даної країни, що виключає безпідставність відмови у наданні позивачу статусу біженця.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Позивач не переслідувалася в країні громадянської належності за конвенційними ознаками статусу біженця; до неї не застосовувалось фізичне насилля, або утиски в регіоні постійного проживання; не вказано яким чином порушувались її права на батьківщині. До того ж, зазначена ОСОБА_1 інформація носить загальний характер і не має реального підґрунтя про небезпеку для позивача стати жертвою переслідувань чи утисків на батьківщині.

Верховний Суд зауважив, що існування загальної практики грубих і масових порушень прав людини в країні, на яке посилається скаржник як на підтвердження обґрунтованості вимог для надання статусу біженця, саме по собі не є достатньою підставою для визначення того, що конкретній особі загрозуватиме небезпека піддатися тортурам в разі повернення до цієї країни; повинні існувати додаткові підстави, щоб показати, що конкретна людина особисто ризикує.

Таким чином, доводи скаржника щодо ситуації загальнопоширеного насильства в країні як підтвердження обґрунтованості її побоювань стати жертвою переслідувань з боку терористичної організації «Аш-Шабааб», не заслуговують на увагу.

Верховний Суд зазначив, що ОСОБА_1 не будучи членом жодної політичної, релігійної, військової чи громадської організації, не зазнавала переслідувань за конвенційними ознаками, не піддавалася фізичному насильству або будь - якому іншому тиску, а відтак – відсутні підстави вважати позивача такою, що може бути віднесено до категорії осіб, яким можливе надання статусу біженця.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 02 жовтня 2018 року у справі № 826/880/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76884686>

2.12. Про усунення розбіжностей у відомостях, отриманих під час проведення співбесід заявника на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту

Розбіжності у відомостях, отриманих під час проведення співбесід, є підставою для проведення суб'єктом владних повноважень додаткової (уточнюючої) співбесіди

для з'ясування розбіжностей в отриманій від заявника інформації, а не визначальною підставою для відмови в наданні статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту

28 листопада 2018 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 815/4141/17 за позовом ОСОБА_3 до ДМС України про визнання неправомірним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 06 жовтня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 28 листопада 2017 року, адміністративний позов задоволено частково: визнано неправомірним та скасовано рішення ДМС України №148-17 від 28.04.2017р.; зобов'язано ДМС України повторно розглянути заяву ОСОБА_3 про визнання його біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; в решті позовних вимог відмовлено.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що висновок ГУ ДМС України в Одеській області щодо відмови у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, який був підтриманий відповідачем рішенням від 28.04.2017 року № 148-17, не містить належного аналізу ситуації, що склалася в Сирії, з урахуванням, що відповідачем не спростована можливість загрози життю позивача, його безпеці чи свободі в країні походження в разі повернення, також, у висновку відсутні належні дослідження щодо підстав надання особі додаткового захисту, не досліджена в повному мірі інформація щодо вірогідності призиву його до армії у разі повернення в країну походження.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів зазначила, що посилання ДМС України на суперечність в протоколах співбесід, проведених відповідачем, як на підтвердження необґрунтованості побоювань позивача не можуть заслуговувати на увагу, позаяк, дані суперечності не є ключовими при прийнятті рішення про відмову у наданні позивачу статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту.

Крім того, самі по собі невірні заяви не є причиною для відмови у наданні статусу біженця, і перевіряюча особа зобов'язана оцінювати ці твердження у світлі різних обставин даної справи. Таким чином, необхідність проведення додаткових зустрічей є можливістю прояснити очевидні невідповідності і вирішити протиріччя, а також знайти пояснення стосовно неправильного подання або приховування істотних фактів.

Верховний Суд дійшов висновку, що розбіжності у відомостях позивача, отриманих під час проведення співбесід, є підставою для проведення суб'єктом владних повноважень – відповідачем додаткової (уточнюючої) співбесіди для з'ясування розбіжностей в отриманій від заявника інформації, а не визначальною

підставою для відмови в наданні статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 815/4141/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78159910>

2.13. Про спосіб відновлення порушеного права

Принцип розподілу влади заперечує надання адміністративному суду адміністративно-дискреційних повноважень, ключовим завданням якого є здійснення правосуддя.

Враховуючи те, що до виключної компетенції ДМС України належить повноваження прийняти рішення про визнання громадянина біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, тому адміністративний суд позбавлений можливості підмінити інших суб'єктів владних повноважень.

Разом з тим, спосіб відновлення порушеного права має бути ефективним та таким, який виключає подальші протиправні рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, а у випадку невиконання або неналежного виконання рішення не виникала б необхідність повторного звернення до суду, а здійснювалося примусове виконання рішення

10 жовтня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі № 826/19954/16 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України про визнання протиправним та скасування рішення, зобов'язання прийняти рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою від 20 червня 2017 року, яку залишено без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 15 серпня 2017 року, позов задовольнив частково: визнав протиправним та скасував рішення ДМС України від 22 листопада 2016 року №571-16 про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відносно громадянина Російської Федерації ОСОБА_1; зобов'язав ДМС України повторно розглянути справу про визнання Громадянина Російської Федерації ОСОБА_1 біженцем або особою, що потребує додаткового захисту; в іншій частині позовних вимог відмовив.

Задовольняючи позовні вимоги частково суди виходили із того, що позивачем надано докази на підтвердження можливої загрози його життю, однак відповідачем не було надано належної оцінки даним доказам та поясненням, тому позовні вимоги в частині щодо визнання протиправним та скасування рішення Державної міграційної служби України від 22 листопада 2016 року №571-16 про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відносно громадянина Російської Федерації ОСОБА_1 є обґрунтованими та такими, що підлягають задоволенню.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний суд зазначив, що при прийнятті рішення за заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, осіб, які вказують причину звернення переслідування владою через політичні погляди, передуюче всебічна оцінка та з'ясування обставин справи таких осіб, що полягають, насамперед у встановленні причинно-наслідкового зв'язку між наявністю певних порушень прав людини в Російській Федерації та індивідуальною загрозою для їх життя чи свободи.

Суди попередніх інстанцій встановили, що позивачем надано належні та допустимі докази на підтвердження можливої загрози його життю як на території країни його походження так і на території України, проте відповідачем не було надано належної оцінки даним доказам та поясненням.

Верховний Суд вказав про обґрунтованість висновки судів попередніх інстанцій про те, що позовні вимоги в частині щодо визнання протиправним та скасування рішення ДМС України від 22 листопада 2016 року №571-16 про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відносно громадянина Російської Федерації ОСОБА_1 є обґрунтованими та такими, що підлягають задоволенню.

В свою чергу, суди дійшли обґрунтованого висновку, що позовні вимоги в частині зобов'язання Державної міграційної служби України прийняти рішення про визнання громадянина Російської Федерації ОСОБА_1 біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відповідно до вимог чинного законодавства України, задоволенню не підлягають.

Принцип розподілу влади заперечує надання адміністративному суду адміністративно-дискреційних повноважень, ключовим завданням якого є здійснення правосуддя.

Враховуючи те, що до виключної компетенції відповідача належить повноваження прийняти рішення про визнання громадянин біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, тому адміністративний суд позбавлений можливості підміняти інших суб'єктів владних повноважень.

Разом з тим, спосіб відновлення порушеного права має бути ефективним та таким, який виключає подальші протиправні рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, а у випадку невиконання або неналежного виконання рішення не виникала б необхідність повторного звернення до суду, а здійснювалося примусове виконання рішення.

Отже, враховуючи, що рішення ДМС України від 22 листопада 2016 року №571-16 скасовано, Верховний Суд зазначив, що з метою захисту прав позивача слід зобов'язати відповідача повторно розглянути справу про визнання Громадянина Російської Федерації ОСОБА_1 біженцем або особою, що потребує додаткового захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 жовтня 2019 року у справі № 826/19954/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84856005>

3. Справи щодо оскарження рішень про втрату або позбавлення статусу біженця та з питань вилучення посвідки біженця

3.1. Про визначення ознак відновлення користування біженцем захистом країни походження

При з'ясуванні питання, втрачено чи ні статус біженця саме при таких обставинах, необхідно розрізнити дійсне використання захисту країни громадянської належності та випадковими, несуттєвими контактами з органами влади цієї країни. Якщо біженець звертався за отриманням національного паспорта, отримує чи продовжує його, то це буде свідчити, за відсутності доказів зворотнього, що він має намір скористатися захистом країни своєї громадянської належності. З іншого боку, отримання деяких документів у влади країни, за якими також повинні були б звертатися особи іншого громадянства – наприклад, свідоцтва про народження або про шлюб, або інші подібні послуги, не можуть розглядатися як відновлення користування захистом цієї країни.

Біженець, який клопоче про захист з боку влади країни своєї громадянської належності, може вважатися таким, хто відновив використання захисту, тільки якщо такий захист йому фактично надано

17 жовтня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №815/476/17 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, Головного управління ДМС України в Одеській області про визнання неправомірними дій з прийняття рішення від 02.12.2016 №629-16 щодо втрати статусу біженця, з питань вилучення посвідки біженця, скасування рішення про втрату статусу біженця, зобов'язання поновити статус біженця та посвідку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 21 червня 2017 року позов задоволений частково: скасовано рішення ДМС України від 02.12.2016 №629-16 про втрату статусу біженця громадянином Афганістану ОСОБА_1; зобов'язано ГУ ДМС України в Одеській області поновити посвідчення біженця громадянина Афганістану ОСОБА_1; у задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Постановою Одеського апеляційного адміністративного суду від 29 листопада 2017 року скасовано рішення суду першої інстанції та ухвалено нове, яким у задоволенні позовних вимог відмовлено в повному обсязі.

Частково задовольняючи вимоги адміністративного позову суд першої інстанції виходив з того, що відповідачами не надано переконливих доказів

правомірності прийнятого рішення про визнання позивача таким, що втратив статус біженця в Україні, зокрема, не доведено, що позивач виїжджав до Афганістану та добровільно скористався захистом країни громадянської належності.

Натомість, суд апеляційної інстанції дійшов протилежного висновку, вказавши на нехтування позивачем статусом біженця, отриманого в Україні, добровільність та безперешкодність в'їзду/виїзду позивача до країни громадської належності, що у відповідності до положень пункту 1 частини першої статті 11 Закону №3671-VI є безальтернативною підставою до втрати статусу біженця.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення суду апеляційної інстанції скасував, а рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пунктів 118, 119 Керівництва з процедур і критеріїв з визначення статусу біженця Управління Верховного комісаріату ООН у справах біженців «добровільне поновлення користування захистом країни своєї громадянської належності» означає, що біженець, який добровільно знову скористався захистом країни своєї громадянської належності, не потребує міжнародного захисту. При цьому, вказане положення про припинення статусу має відповідати трьом умовам: 1) добровільність: біженець повинний діяти добровільно; 2) намір: біженець повинен мати намір здійснити дії з метою скористатися знову захистом країни своєї громадянської належності; 3) поновлення: біженець повинний дійсно отримати такий захист.

При з'ясуванні питання, втрачено чи ні статус біженця саме при таких обставинах, необхідно розрізняти дійсне використання захисту країни громадянської належності та випадковими, несуттєвими контактами з органами влади цієї країни. Якщо біженець звертався за отриманням національного паспорта, отримує чи продовжує його, то це буде свідчити, за відсутності доказів зворотнього, що він має намір скористатися захистом країни своєї громадянської належності. З іншого боку, отримання деяких документів у влади країни, за якими також повинні були б звертатися особи іншого громадянства - наприклад, свідоцтва про народження або про шлюб, або інші подібні послуги, не можуть розглядатися як відновлення користування захистом цієї країни.

Біженець, який клопоче про захист з боку влади країни своєї громадянської належності, може вважатися таким, хто відновив використання захисту, тільки якщо такий захист йому фактично надано.

З матеріалів справи та пояснень наданих судам в ході судового розгляду справи вбачається, що відповідач при прийнятті рішення про втрату статусу біженця посилається на лист Адміністрації Державної прикордонної служби України від 20.04.2015 №55/1031, в якому зазначено, що 12 червня 2014 року ОСОБА_1 здійснював переліт авіакомпанією «Emirates» рейсом №EK172 сполученням «Київ-Дубай» з подальшим перельотом 13 червня 2014 року рейсом №EK640 сполученням «Дубай-Кабул».

Водночас, з приєднаної до матеріалів справи копії проїзного документу біженця судами було встановлено наявність відміток про перетин позивачем лише кордону України від 12.06.2014 та 08.08.2014, при цьому, жодних відміток щодо перетину кордону Ісламської республіки Афганістан немає.

Будь-якої додаткової інформації щодо вказаних у листі Адміністрації Державної прикордонної служби України від 20.04.2015 №55/1031 відомостей, яка могла сприяти встановленню фактів при прийнятті оскаржуваного рішення, міграційним органом від Адміністрації державної прикордонної служби України не запитувалось.

Під час співбесіди співробітниками міграційної служби позивач не заперечував той факт, що після отримання статусу біженця він один раз покидав територію України для здійснення релігійних обрядів в місяць Рамадан в м. Дубай, проте не повертався до країни громадянського походження – Афганістану під час цієї поїздки.

З урахуванням вищенаведеного, суд вважає, що відповідачами не надано переконливих доказів правомірності прийнятого рішення про визнання позивача таким, що втратив статус біженця в Україні, зокрема, не доведено, що позивач виїжджав до Афганістану та добровільно скористався захистом країни громадянської належності.

За таких підстав, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком суду першої інстанції про обґрунтованість позовних вимог в частині скасування рішення ДМС від 02.12.2016 №629-16 про втрату статусу біженця громадянином Афганістану ОСОБА_1 та, як наслідок, необхідність їх задоволення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 жовтня 2020 року у справі № 815/476/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77197810>

3.2. Про право біженця на тимчасовий виїзд до країни громадянської належності

Підтвердження виїзду позивача до країни походження на нетривалий термін не означає, що позивач мала можливість скористатися або скористалася захистом країни громадянської належності. Перебування на певній території протягом обмеженого часу не свідчить про користування захистом цієї країни та про дійсне отримання особою такого захисту

Тимчасовий виїзд особи до країни громадянської належності не може бути розцінений як виключна підстава вважати, що він добровільно знову скористався захистом цієї країни. Така позиція має бути підтверджена певними вмотивованими доказами з обов'язковим дотриманням процедури позбавлення статусу біженця

20 листопада 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №815/3822/17 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України про визнання протиправним та скасування рішення про втрату статусу біженця, зобов'язання повернути посвідчення біженця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Постановою Одеського окружного адміністративного суду від 19 жовтня 2017 року, залишеною без змін постановою Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2018 року позов задоволено.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції вказав, що сам по собі факт перебування на території Афганістану, хоча і міг викликати сумніви щодо правдивості тверджень позивача про наявність у нього обґрунтованих побоювань зазнати переслідувань в країні походження, однак, не може свідчити про намір або факт отримання біженцем добровільного повторного захисту в країні своєї громадянської належності. Тобто, намір позивача скористатися захистом країни громадянської належності не може вважатися доведеним, як і фактичне використання позивачем такого захисту в будь-якій формі. Таким чином, відповідачем у спірному рішенні не було враховано усіх обставин щодо позивача та не надано їм належної оцінки.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У спірному рішенні відповідача від 02 грудня 2016 року №628-16 позивача позбавлено статусу біженця як особу, яка добровільно знову скористалася захистом країни громадянської належності (підданства). При цьому, підставою для такого висновку став виключно факт відвідування позивачем країни громадянської належності, а також суперечливі пояснення стосовно мети поїздки до Афганістану.

Верховний Суд зазначив, що підтвердження виїзду позивача до країни походження на нетривалий термін не означає, що позивач мала можливість скористатися або скористалася захистом країни громадянської належності. Перебування на певній території протягом обмеженого часу не свідчить про користування захистом цієї країни та про дійсне отримання особою такого захисту. Позивач був обмежений як часом, ситуацією у країні походження, так і документами, на підставі яких перебував в Афганістані. Крім цього, позивач виїхала з території України та прибула до Афганістану на підставі проїзного документа біженця для виїзду за кордон.

Крім того, сам по собі факт перебування на території Афганістану, хоча і міг викликати сумніви щодо правдивості тверджень позивача про наявність у неї обґрунтованих побоювань зазнати переслідувань в країні походження, однак, не може свідчити про намір або факт отримання біженцем добровільного повторного захисту в країні своєї громадянської належності.

Колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів про те, що намір позивача скористатися захистом країни громадянської належності не може вважатися доведеним, як і фактичне використання позивачем такого захисту в будь-якій формі.

Тимчасовий виїзд позивача до країни громадянської належності не може бути розцінений як виключна підстава вважати, що він добровільно знову скористався

захистом цієї країни. Така позиція має бути підтверджена певними вмотивованими доказами з обов'язковим дотриманням процедури позбавлення статусу біженця.

У той же час, як встановлено судами, відповідачем не надано жодних доказів на спростування наявності у позивача особистих (сімейних) причин для відвідування країни громадянської належності, так само як і наведених вище обставин, які б підтверджували намір скористатися захистом країни громадянської належності та фактичне надання такого захисту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 листопада 2019 року у справі № 815/3822/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85774623>

3.3. Про визначення ознак поняття «поселення» при поверненні до країни походження

Тимчасовий візит біженця в свою колишню країну не з національним паспортом, а наприклад, з проїзним документом, виданим країною проживання не означає «поселення» і не тягне за собою втрату статусу біженця

23 жовтня 2019 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №815/6198/16 за позовом громадянина Ісламської Республіки Афганістан ОСОБА_1 до ДМС України про визнання протиправним та скасування рішення про втрату статусу біженця, зобов'язання повернути посвідчення біженця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Одеський окружний адміністративний суд постановою від 13 березня 2017 року, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 13 червня 2017 року, позовні вимоги задовольнив, виходячи з того, що позивач здійснював тимчасовий візит в країну громадського походження по проїзному документу, без національного паспорту, що не може бути розцінено як добровільне повернення до країни походження та, як наслідок, скасування статусу біженця.

Задовольняючи позовні вимоги суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач здійснював тимчасовий візит в країну громадського походження по проїзному документу, без національного паспорту, що не може бути розцінено як добровільне повернення до країни походження та, як наслідок, скасування статусу біженця. Крім того, суди вказали на позбавлення позивача можливості приймати участь у розгляді матеріалів справи щодо втрати статусу біженця, оскільки його не було поінформовано про наявність підстав про скасування рішення про визнання біженцем.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

За обставинами справи у серпні 2013 року ОСОБА_1 перебував у Афганістані, що ним не заперечується, однак зазначений візит був короткочасним та

здійснений у зв'язку з перебуванням його батька у лікарні після перенесеної операції.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що відповідно до пункту 134 Керівництва УВКБ ООН тимчасовий візит біженця в свою колишню країну не з національним паспортом, а наприклад, з проїзним документом, виданим країною проживання не означає «поселення» і не тягне за собою втрату статусу біженця.

Позивач здійснював тимчасовий візит у країну громадянського походження по проїзному документу без використання національного паспорта.

При таких обставинах Верховний Суд погоджується з висновками судів попередніх інстанцій, що зважаючи на доведеність позивачем винятковості обставин, за яких ним був здійснений візит у країну походження, а також здійснення візиту по проїзному документу біженця, поїздка позивача в серпні 2013 року в Афганістан не може бути розцінена, як добровільне повернення до країни, яку ОСОБА_1 залишив внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань та, як наслідок, втрату особою статусу біженця.

Окрім того, Верховним Судом зроблено висновок, що частиною першою статті 11 Закону №3671- VI не передбачено підставою для втрати особою статусу біженця надання такою особою суперечливих пояснень під час проведених співбесід.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 815/6198/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85121930>

3.4. Про підстави позбавлення особи статусу біженця, якщо така особа займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України

Рішення про позбавлення особи статусу біженця може бути прийнято, якщо ця особа займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України, на підставі відповідного клопотання органу Служби безпеки України та на основі всебічного вивчення і оцінки документів та матеріалів

15 квітня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №640/5486/19 за позовом громадянина Республіки Білорусь ОСОБА_1 до ДМС України, Центрального міжрегіонального управління ДМС у місті Києві та Київській області про визнання протиправними дій щодо внесення подання про позбавлення статусу біженця, визнання протиправним і скасування рішення про позбавлення статусу біженця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Окружного адміністративного суду м. Києва від 25 вересня 2019 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 26 листопада 2019 року позовні вимоги задоволено.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що у справі відсутні докази, які б свідчили, що ДМС України до вирішення питання про позбавлення позивача статусу біженця звертався із відповідними запитами до Міністерства закордонних справ України, Служби безпеки України, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, які можуть сприяти встановленню справжніх фактів щодо позивача.

Судами встановлено, що до матеріалів адміністративної справи №640/5486/19 після прийняття судового рішення від 26.12.2018 у справі №826/8764/18 було додано лише лист ДМС України від 27.03.2019 №8.5-2422/2-19 про проведення процедурних заходів щодо позбавлення позивача статусу біженця, яким надіслано подання Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України від 27.03.2019 №664/01/40-2019 та подання Центрального міжрегіонального управління Державної міграційної служби у м. Києві та Київській області щодо внесення подання від 27.03.2019 про позбавлення позивача статусу біженця. При цьому ДМС України рішення від 28.03.2019 №101-19 прийнято на тій самій підставі, що й рішення від 20.04.2018 №135-18 про позбавлення статусу біженця, однак, в даному випадку без проведення процедури щодо позбавлення особи статусу біженця та, як і раніше, за відсутності будь-яких доказів, які свідчать про те, що позивач займається діяльністю, яка становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

Задовольняючи позовні вимоги в частині визнання протиправними дій Центрального міжрегіонального управління Державної міграційної служби у м. Києві та Київській області суди виходили з того, що обставини, покладенні в обґрунтування наявності підстав для позбавлення позивача статусу біженця в оскаржуваному рішенні, були відомі відповідачам ще на момент винесення рішення ДМС України від 20.04.2018 №135-18 про позбавлення статусу біженця, фактично досліджувались судом першої та апеляційної інстанції під час розгляду справи №826/8764/18 та були визнані такими, що належними та допустимими доказами не підтверджені.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У справі встановлено, що оскаржуване рішення прийняте на підставі клопотання Головного управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України від 24.12.2017 №14/3/2-27529; подання Управління ДМС України в Київській області від 23.03.2018 та подання Департаменту протидії наркозлочинності Національної поліції України від 27.03.2019 №664/01/40-2019 про позбавлення статусу біженця.

Разом з тим, суди попередніх інстанцій зазначили, що з огляду на судові рішення у адміністративній справі № 826/8764/18, перелічені документи не є доказами, які підтверджують, що позивач на момент прийняття оскаржуваного рішення займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України, а надані документи лише повідомляють про знаходження позивача у міжнародному розшуку.

Колегія суддів зазначила, що знаходження позивача у міжнародному розшуку автоматично не свідчить про здійснення ним діяльності, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

При цьому колегія суддів Верховного Суду враховує, що рішення про позбавлення особи статусу біженця може бути прийнято, якщо ця особа займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України, на підставі відповідного клопотання органу Служби безпеки України та на основі всебічного вивчення і оцінки документів та матеріалів.

Відповідачем, як суб'єктом владних повноважень, на якого покладено обов'язок доказування, не надав належних та допустимих доказів, які б підтверджували, що позивач займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

Крім того, відповідачем не доведено належними та допустимими доказами, що ймовірна причетність позивача до організації міжнародного наркотрафіку у 2010 році на території інших країн, становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що відповідачем не надано доказів, які б свідчили, що до вирішення питання про позбавлення позивача статусу біженця відповідач звертався із відповідними запитами до Міністерства закордонних справ України, Служби безпеки України, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, які можуть сприяти встановленню справжніх фактів щодо позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 640/5486/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88781259>

3.5. Про тлумачення поняття «діяльність, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України»

Правова оцінка правильності рішення про позбавлення особи статусу біженця повинна фокусуватися насамперед на тому, чи таке рішення прийнято у межах повноважень, у порядку та спосіб, встановлені Конституцією України та законами України, та чи дійсно особа, яка позбавляється статусу біженця, займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України

29 жовтня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №640/17571/19 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, Центрального міжрегіонального управління ДМС у місті Києві та Київській області, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – Головне слідче управління Національної поліції України, про визнання протиправним та скасування рішення про позбавлення статусу біженця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 24 грудня 2019 року адміністративний позов задоволено повністю. Визнано протиправним та скасовано рішення ДМС України від 28 серпня 2019 року №300-19 про позбавлення ОСОБА_1 статусу біженця.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 03 червня 2020 року рішення суду першої інстанції скасовано. У задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що наведена інформація, яка стала підставою для прийняття спірного рішення, в належній мірі свідчить про причетність позивача до діяльності, що становить загрозу громадському порядку та здоров'ю населення України, а тому є достатньою підставою для позбавлення його статусу біженця.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення суду апеляційної інстанції скасував, а рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ОЦІНКА СУДУ

Рішення про позбавлення особи статусу біженця може бути прийнято, якщо ця особа займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України, на підставі відповідного клопотання органу Служби безпеки України, іншого органу державної влади та на основі всебічного вивчення і оцінки документів та матеріалів.

Правова оцінка правильності рішення про позбавлення особи статусу біженця повинна фокусуватися насамперед на тому, чи таке рішення прийнято у межах повноважень, у порядку та спосіб, встановлені Конституцією України та законами України, та чи дійсно особа, яка позбавляється статусу біженця, займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

В обґрунтування необхідності позбавлення ОСОБА_1 статусу біженця відповідачем-1 зазначено про наявність розпочатого досудового розслідування стосовно ОСОБА_1 у кримінальному провадженні за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частиною третьою статті 307 та частиною третьою статті 305 Кримінального кодексу України, та встановлення у ході досудового розслідування про перебування ОСОБА_1 у міжнародному розшуку.

Колегія суддів суду касаційної інстанції вказала, що повідомлення про підозру є тільки формальним/офіційним припущенням органу/посадової особи, який/яка проводить досудове розслідування, про те, що конкретна особа причетна до злочину. Таке припущення ґрунтується на неостаточних (неповних) результатах

досудового розслідування і кримінально-правова кваліфікація поставленого їй за провину діяння може бути змінена. З часу оголошення цієї підозри особа набуває статусу підозрюваного, однак її вину у вчиненні злочину ще потрібно довести, принаймні на цій стадії кримінального провадження твердити про її винуватість як доказаний факт не можна.

За таких обставин, колегія суддів суду касаційної інстанції погодилася з висновком суду першої інстанції, що проведення досудового розслідування у рамках кримінального провадження не є належним та достатнім доказом, який підтверджує, що ОСОБА_1 займається діяльністю, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

Разом з тим, знаходження позивача у міжнародному розшуку автоматично не може тлумачитися відповідачем-1 про здійснення ним діяльності, що становить загрозу національній безпеці, громадському порядку, здоров'ю населення України.

Враховуючи викладене, Верховний Суд погодився з висновком суду першої інстанції, що позбавлення ОСОБА_1 статусу біженця здійснено за відсутності правових підстав, визначених частиною п'ятою статті 11 Закону № 3671-VI.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 жовтня 2020 року у справі № 640/17571/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92509571>

3.6. Про добровільне відновлення відносин з країною громадянської належності

Наявність у біженця паспорта громадянина країни громадянської належності, а в подальшому оформлення та отримання (документування) нового паспорта громадянина у компетентному державному органі цієї країни та їх використання є ознакою добровільного відновлення нормальних відносин з країною громадянської належності та свідчить про фактичне отримання захисту країни, громадянином якої є біженець.

25 березня 2020 року КАС ВС розглянув касаційну скаргу у справі №826/14620/16 за позовом ОСОБА_1 до ДМС України, про визнання рішення протиправним та його скасування рішення про позбавлення статусу біженця.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 31 січня 2018 року, залишеним без змін постановою Київського апеляційного адміністративного суду від 19 квітня 2018 року, в позові відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд першої інстанції виходив з того, що позивач неодноразово безперешкодно здійснював вільний в'їзд/виїзд до Вірменії та впродовж тривалого терміну перебування на її території, безперешкодно і безпечно проживав у колі родичів, безперешкодно мав можливість вирішувати власні справи, що свідчать про здійснення виїзду до країни громадянської належності з власної волі, маючи певну мотивацію свого виїзду та

заздалегідь його планування, а відтак оскаржуване рішення прийнято відповідачем у спосіб та у відповідності до вимог чинного законодавства.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Виходячи з положень пункту частини 1 статті 11 Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", а також вимог Конвенції про статус біженців 1951 року однією з підстав, коли особа втрачає статус біженця та додатковий захист, якщо вона добровільно знову скористалася захистом країни громадянської належності (підданства).

При цьому, вказане положення про припинення статусу має відповідати трьом умовам: 1) добровільність: біженець повинний діяти добровільно; 2) намір: біженець повинен мати намір здійснити дії з метою скористатися знову захистом країни своєї громадянської належності; 3) поновлення: біженець повинний дійсно отримати такий захист.

При з'ясуванні питання, втрачено чи ні статус біженця саме при таких обставинах, необхідно розрізняти дійсне використання захисту країни громадянської належності та випадковими, несуттєвими контактами з органами влади цієї країни. Якщо біженець звертався за отриманням національного паспорта, отримує чи продовжує його, то це буде свідчити, за відсутності доказів зворотнього, що він має намір скористатися захистом країни своєї громадянської належності. З іншого боку, отримання деяких документів у влади країни, за якими також повинні були б звертатися особи іншого громадянства - наприклад, свідоцтва про народження або про шлюб, або інші подібні послуги, не можуть розглядатися як відновлення користування захистом цієї країни. Біженець, який клопоче про захист з боку влади країни своєї громадянської належності, може вважатися таким, хто відновив використання захисту, тільки якщо такий захист йому фактично надано.

Верховний Суд зазначив, що відповідачем ініційовано процедуру втрати статусу біженця ОСОБА_1 на підставі надісланої Департаментом у справах іноземців та осіб без громадянства ДМС (лист від 10.09.2015 № 8.6/4969-15) інформації, отриманої Посольством України в Республіці Грузія від Міністерства закордонних справ Грузії (нота від 31.08.2015 № 01/33074) про те, що останній неодноразово перебував на території країни громадянської належності вже після отримання ним статусу біженця в Україні. Зокрема, згідно з нотою Міністерства закордонних справ Грузії, ОСОБА_1, у період з 01 січня 2011 року по 17 серпня 2015 року перетинав державний кордон Грузії шляхом проходження контрольо-пропускних пунктів через відділи прикордонно-міграційного контролю "Аеропорт Тбілісі", "Садахло" і "Гугуті", з яких останні два є пунктами перетину грузинсько-вірменської ділянки кордону на підставі проїзного документа біженця TD 002836 та паспортів громадянина Вірменії серії HOMEP_3 та серії HOMEP_4, оформлених на його ім'я.

Під час звернення за захистом в Україні у 2005 та 2006 роках позивач не приховував наявність зазначеного паспортного документа серії НОМЕР_3, про що вніс відповідну інформацію до заяв про надання статусу біженця. При цьому, згідно з наявною у базі даних "Відомості про осіб, які перетинають державний кордон України" інтегрованої міжвідомчої інформаційно-телекомунікаційної системи щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон (система Аркан) з'ясовано, що у період з червня 2011 року по вересень 2013 року позивач неодноразово перетинав державний кордон України на підставі проїзного документа біженця серії TD № 002836 та паспорта громадянина Вірменії серії НОМЕР_3, а у період з вересня 2013 року по серпень 2015 року позивач неодноразово перетинав державний кордон України на підставі проїзного документа біженця серії TD № 002836 та паспорта громадянина Вірменії серії НОМЕР_4.

Верховний Суд дійшов висновку, що позивач використовував одночасно проїзний документ біженця для виїзду з України та перельоту до Грузії, а паспорти громадянина Вірменії для подальшого виїзду з території Грузії та переїзду до Вірменії і у зворотному напрямку.

Верховний Суд констатував, що наявність паспорта громадянина Вірменії серії НОМЕР_3, а в подальшому оформлення та отримання (документування) нового паспорта громадянина Вірменії серії НОМЕР_4 у компетентному державному органі Вірменії та їх використання вказує, що позивач добровільно відновив нормальні відносини з країною громадянської належності та фактично отримав захист країни, громадянином якої він є.

Верховним Судом звернуто увагу, що позивач не надав оригінали паспортів громадянина Вірменії серії НОМЕР_3 та серії НОМЕР_4 на зберігання, що свідчить про порушення ним законодавства України у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту та їх подальше використання при перетині кордонів, у тому числі країни походження.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про правомірність рішення ДМС України від 15 липня 2016 року № 377-16 про скасування ОСОБА_1 статусу біженця, оскільки таке рішення прийнято на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 березня 2020 року у справі № 826/14620/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88407448>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у спорах щодо вирішення питання про визнання біженцем або особою, що потребує додаткового захисту. / Київ, 2021. — 64 стор.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua